

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

„Vzdělávání pedagogů v oblasti speciální pedagogiky a multikulturní výchovy s cílem prevence rasismu a xenofobie a tvorba metodik pro práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v těchto oblastech na základních a mateřských školách“

Praktická příručka multikulturní výchovy pro 2. stupeň základní školy

Realizátor projektu:

Základní škola a Mateřská škola Brno, Merhautova 37

Merhautova 37

613 00 Brno

Partner projektu:

Základní škola Boskovice

nám. 9. května 8

680 01 Boskovice

PODĚKOVÁNÍ

Autorský kolektiv děkuje všem pedagogům, kteří svými zkušenostmi a příklady dobré praxe přispěli k vytvoření této publikace.

Obsah

Úvod

1. Rasismus a xenofobie
2. Stereotypy a předsudky
3. Diskriminace
4. Kultura a identita
5. Interkulturní komunikace
6. Integrace, inkluze, asimilace
7. Zkušenosti ČR s migranty s etnickou odlišností
8. Kde se tu berou cizinci, kde se tu berou uprchlíci
9. Čeština jako cizí jazyk, žák-cizinec v české škole
10. Masmédia a zobrazování cizinců a menšin
11. Násilí z nenávisti
12. Inkluzivní vzdělávání: Kdo, co, jak a proč?
13. Romská rodina a vzdělávání
14. Specifika vzdělávání romských žáků
15. Náboženský prožitek, náboženské tradice a současnost
16. Křesťanství v České republice
17. Islám, manželství a rodina v islámu
18. Projevy domácího násilí v různém kulturním prostředí
19. Otázka času a vztahů mezi generacemi
20. Homosexualita a jak o ní se žáky mluvit

Použitá literatura a zdroje

Přílohy

- Příloha č. 1 - Práva dítěte ve škole
- Příloha č. 2 - Projektový den - Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit
- Příloha č. 3 - Projektový den - Škola a komunita bez šikany
- Příloha č. 4 - Letáček Šikana
- Příloha č. 5 - Projektový den - Vánoční tradice u nás i jinde
- Příloha č. 6 - Projektový den - Zvenku jiní, uvnitř stejní
- Příloha č. 7 - Letáček Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Příloha č. 8 - Dotazník pro žáky Prosociální orientace

Příloha č. 9 - Dotazník pro učitele Test o právech dítěte v kontextu lidských práv

Příloha č. 10 - Dotazník pro žáky Interkulturní adaptabilita

Úvod

Potřeba uplatnění multikulturní výchovy v systému vzdělávání vyplývá ze samotné ústavní koncepce České republiky. Opakované projevy xenofobie a rasismu podnítily přijetí legislativních, správních i sociálních opatření ke zlepšení situace ve vztazích mezi většinovou populací a menšinami nejen v celé společnosti, ale zejména ve školách, které jsou "spádové" sociálně vyloučeným lokalitám. Ale i v ostatních školách se s těmito negativními jevy setkáváme stále častěji.

Proto jsme pokládali za důležité zabývat se těmito otázkami hlouběji, neboť ve vzdělávacím standardu nenajdeme vyjádření dílčího cíle nebo tématu, který by na tuto problematiku přímo odkazoval. Na základě dostupné literatury, pramenů a zdrojů byla teoreticky zpracována jednotlivá multikulturní témata, která také nabízejí doporučené aktivity pro děti a umožňují nahlédnout i do příkladů dobré praxe.

Troufáme si tvrdit, že Základní škola a mateřská škola Brno, Merhautova 37 i Základní škola Boskovice jsou školami inkluzivními a multikulturními. Jsou zde individuálně i skupinově integrování žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. V našich ŠVP je oblast multikulturního vzdělávání již zakomponována a po ukončení projektu bude obohacena o výše uvedená témata tak, aby mohla multikulturní výchova ve své teoretické a praktické rovině přispět k řešení otázek vzájemného soužití, tolerance a interkulturality. Cílem aplikace jednotlivých témat je, aby prvky multikulturní výchovy prostoupily celý vzdělávací proces nejenom na našich ZŠ, ale i v celém vzdělávacím systému, které se danou problematikou zabývají. Aby se multikulturní prvky projevily ve vytváření kooperativních a komunikačních kompetencí dětí, vytváření prosociálních postojů, jako je sociální citlivost, respekt, tolerance a radost z poznání.

Je třeba usilovat o to, aby již děti raného věku uměly samostatně vyjadřovat své myšlenky, nápady a pocity. Aby chápaly, že všichni lidé mají svou hodnotu a každý má ve společnosti svou důležitou roli, přestože je každý jiný. Sociologické výzkumy hovoří o novodobé migraci obyvatelstva. I v našich podmínkách nalézají svůj nový domov migranti a představitelé různých kultur, ke kterým musí být nejen celá naše společnost, ale hlavně vzdělávací systém tolerantní.

Pevně věříme, že i pro jiné školy budou předkládaná multikulturní témata inspirací a že je využijí pro další vzdělávání svých pedagogických pracovníků a pro práci se žáky na 2. stupni základní školy.

Brno, únor 2015

kolektiv autorů

1. Rasismus a xenofobie

Velmi důležitá je ve výuce na 2. stupni prevence rasismu, xenofobie a dalších negativních projevů souvisejících s otázkami kulturní a etnické odlišnosti. Pedagogové se zaměří na zapojování multikulturních prvků do výuky a na integraci žáků z jiných etnických skupin a z jiných zemí. Pedagogové ve vyšších ročnících se žáky hovoří přímo i o pojmech xenofobie a rasismus a diskutují nad metodami, které vedou k vzájemné toleranci ve třídě, ve škole a ve společnosti.

Teorie pro pedagogy

Xenofobie je strach ze všeho neznámého, především z cizinců a všeho cizího (tedy z projevů odlišných kultur, zemí, náboženství apod.), resp. všeho, co přichází z ciziny, případně co je (co pochází) mimo vlastní sociální útvar (skupinu, podnik, kmen, národ, stát apod.) Tento strach může přejít až v nenávisť.¹

Pedagogové působí na žáky, aby si vytvářeli svůj vlastní názor, aby k neznámým lidem přistupovali opatrně, ale s úctou a respektem.

Velice často slyšíme o xenofobii, když se hovoří o jiných etnických skupinách, různých kulturách a náboženství. Xenofobním názorům jsou vystaveni také lidé, kteří mají odlišnou sexuální orientaci nebo třeba jen mají odvahu žít „jinak“.

Z xenofobie pramení také ideologie hlásající nadřazenost jedné skupiny nad druhou. Jsou to rasismus, antisemitismus, nacismus.

Jako rasismus označujeme negativní postoje, ubližování nebo nerovné zacházení s jinými osobami na základě příslušnosti k jinému národu, etnickému původu, kultuře, barvě pleti nebo původu.

Pokud se k moci dostanou lidé, kteří hlásají tyto ideologie a dokáží ovlivnit ostatní, může dojít k vyhlazení celých skupin obyvatelstva. Důkazem jsou např. holocaust nebo etnické čistky v Srbsku.

Xenofobii nemůžeme trestat, pokud se nepromítne do diskriminace, to znamená, že někdo je znevýhodněn na základě národnosti, jazyka, barvy pleti, náboženského vyznání, pohlaví.

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Xenofobie>

Xenofobie je však nebezpečná, může se z ní stát nenávisť, nespravedlnost nebo násilí. Žáci by měli vědět, jak mohou xenofobii předcházet:

- uznáním, že každý z nás je osobnost
- otevřeností k informacím o svém okolí
- otevřeností k poznání

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Tečkovaná

Pomůcky: samolepky různých barev

Žáci si stoupnou se zavřenýma očima do kruhu. Na čelo jim nalepíme samolepku v některé ze čtyř barev. Jeden žák dostane samolepku úplně jiné barvy. Úkolem je co nejrychleji najít bez mluvení všechny, kteří mají na čele stejnou barvu a vytvořit s nimi skupinku. Poté, co si žáci našli svoje skupinky, následuje diskuze v kruhu. Klademe tyto otázky: Jak jste poznali, do které skupiny patříte? Jak jste se cítili, když jste poprvé našli někoho, kdo měl stejnou barvu jako vy? Jak to probíhalo u toho, kdo měl na čele úplně jinou barvu než ostatní? Do jakých různých skupin vy sami patříte? (sportovní tým, oddíl, školní kroužek) A vzpomenete si na nějakou situaci, kdy vy sami jste nepatřili do žádné skupiny a byli jste tzv. navíc? Kdo je v naší společnosti ten, „kdo je navíc“?

Aktivita 2: Kdo jsem?

Učitel nalepí dětem na záda nálepky se jmény známých osobností různých zemí, např. Nelson Mandela, Barak Obama..... atd. Žáci pak spolupracují ve dvojicích a snaží se uhádnout za pomoci svého kamaráda, co jsou za osobnost. Nesmí se prozrazovat jméno. Např.: Jsem muž nebo žena, jsem cizinec nebo Čech, ve kterém období jsem žil? atd. Nakonec se můžeme o osobnostech a jejich významu pobavit.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Aktivity k tomuto tématu mají za úkol naučit žáky toleranci, snášenlivosti, smyslu pro spravedlnost, pochopení druhého a empatii. Žáci uvádějí příklady předsudků, které se týkají situace ve třídě – hodnotíme spolužáky podle vzhledu, oblečení, moderního mobilu a tabletu. Žáci si uvědomují, že sami změnili svůj názor na lidi, které blíže

poznali, a jak je povrchní hodnotit druhé jen podle prvního dojmu. Uvádějí, kdy svůj postoj změnili a proč.

- Ve výchově ke zdraví jsme probírali změny v dospívání, které se netýkají jen změn tělesných, ale také vztahů k okolí a k opačnému pohlaví. Uváděli jsme si příklady předpojatosti, hodnocení lidí jen podle vzhledu, oblečení a podle vybavení – moderní mobily, tablety apod.
- Na 2. stupni jsme pracovali s tématem formou diskuze nebo komunitního kruhu. Hledali jsme odpověď na to, proč mají lidé strach z cizinců žijících v naší společnosti a proč je tolik nenávisti mezi romskou menšinou a majoritní společností.

2. Stereotypy a předsudky

I v dnešní společnosti řešíme velmi často problém předsudků, diskriminace a stereotypů. Většinou je spojujeme s dospělými, ale v poslední době se ukazuje, že ani mezi žáky ve škole nejsou předsudky a stereotypy neznámé. Úkolem pedagogických pracovníků je pomocí multikulturní výchovy, která se prolíná všemi předměty a celým klimatem školy, utvářet v dětech správné postoje. Žáci musí být ve škole pravdivě informováni a seznamováni s multikulturními tématy, jako je diskriminace, rasismus a xenofobie, stereotypy a předsudky.

Teorie pro pedagogy

Stereotyp je jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení. Nejčastějším projevem stereotypu vůči druhým jsou *diskriminace a předsudky*, tedy odlišné chování k druhým kvůli jejich příslušnosti k určité skupině – např. náboženské, národnostní, etnické, sociální aj.

Předsudky jsou zevšeobecňující, to znamená, že určité hodnocení se vztahuje na všechny členy skupiny, k jednotlivým lidem se nepřihlíží. Mezi takové typicky negativní hodnocení patří např. Romové páchající kriminalitu. Předsudky se většinou zakládají na nepravdivých či neúplných informacích. Předsudky se snaží legitimovat **diskriminační jednání**.²

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Jací jsou?

Cílem aktivity je:

- zjistit, jak jsou žáci ovlivněni předsudky
- aby byli žáci schopni odhalit předsudky vůči jiným etnikům a skupinám a racionálně je vyvracet
- motivovat žáky k zamyšlení nad vlastními postoji k různým etnikům a skupinám
- pokusit se žáky navést tak, aby si udělali vlastní názor na etnika a skupiny, který nebude ovlivněn názorem druhých
- aby si uvědomili mnohost a rozdílnost kulturních návyků a respektovali je
- aby znali vybraná specifika minoritních kultur a skupin

² <http://www.czechkid.cz/si1230.html>

Třída se rozdělí do skupinek, nechme na žácích, s kým chtějí ve skupině pracovat. Každá skupinka napíše výroky, které v české společnosti charakterizují níže uvedené skupiny. Potom celá třída o výrociích diskutuje, zda jsou pozitivní nebo negativní.

Přeformulujte negativní výroky na pozitivní. Žáci hledají řešení, jak čelit předsudkům

Příklady skupin, které jsou často terčem předsudků a stereotypů:

Češi, Romové, Mongolci – blondýnky, sváteční řidiči, profesionální sportovci

Můžeme uvádět mnoho dalších skupin podle aktuální situace ve třídě a věku dětí.

Aktivita 2: Blondýny jsou hloupý, šprtky brejlatý³

Přečtete nebo inscenujte se žáky níže uvedený rozhovor. Pak se žáky diskutujte o názorech vyslovených v rozhovoru. Můžete klást otázky, např. Má Olga pravdu? Najdete další příklady podobných stereotypních hodnocení? Co si myslíte, jak se cítí ti, na které se tyto a podobné stereotypy vztahují?

Jožo: A Jami, znáš ten o blondýnkách? Proč se blondýna plazí v obchodáku po zemi? Hledá nízké ceny.

Přichází Olga.

Olga: Ahoj, co tady řešíte?

Jožo: No, tebe přeci.

Olga: Jak to?

Jožo: Myslíš, že jsou blondýny hloupější než tmavovlásky? Nám připadá, že jo! Když si vybavím blondýny, který znám, a tmavovlásky, vyjde mi to jasně ve prospěch černovlásek.

Olga: Co je to za pitomý počty? Copak barva vlasů něco mění na inteligenci? Vůbec nechápu, kde se tyhle vtipy a názory berou! Zrovna od vás bych čekala něco inteligentnějšího!!!

Jami: No, na druhou stranu se podívej kolem sebe! Když jdeš nějakým obchodákem, kolik těch zmalovanejš holek s obrovskýma taškama v rukou jsou blondýny! Navíc já kromě tebe neznám skoro žádnou, se kterou se dá normálně pokecat! To je nějaký divný, ne?

Olga: Ale vždyť je to jenom o tom, co se nosí. Až poletí černá barva, budou out zase všechny černovlásky! To je přeci blbost!

Jami: Ale ne všechny blondýny! Jenom ty obarvený a zmalovaný jsou pitomý!

³ <http://www.czechkid.cz/108e.html>

Olga: No tak to sorry, to bych se urazila! Jestli mezi ně počítáš i mě!?

Jami: Ale ne, ty jsi samozřejmě výjimka!

Jožo: A výjimka potvrzuje pravidlo!:-)

Olga: No to je super, to si stejně tak můžete myslet, že všechny brejlatý jsou šprtky, šampóni jsou teplouši a já nevím co ještě. A když tomu náhodou někdo neodpovídá, tak je prostě výjimka. To je trochu primitivní, ne? Navíc na to vždycky doplatí nejvíc ti, kterých se to netýká! To je strašně nespravedlivý! Tak se všichni obarvíme, sundáme si brejle a můžeme se pobít.

Jožo: Ježíšíš, vždyť to byl jen fór...

Olga: Já vím, ale mě to už fakt štve. To mám chodit neupravená a hnusná jenom kvůli tomu, aby si o mně někdo nemyslel, že jsem blbá!?!?

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Předsudky mohou mít různé podoby, například předsudek kvůli barvě pleti, náboženství nebo třeba jen fyzickému vzhledu. Často lidi odsuzujeme na základě vnějších znaků, aniž bychom dotyčného lépe poznali. Povídali jsme si o tom, že je důležité člověka poznat hlouběji a teprve potom si na něj utvořit názor. Takové bezmyšlenkovité odmítnutí a zavrhnutí člověka je špatné.
- Při debatě jsme se dostali také na téma blondýnky. Přemýšleli jsme o tom, proč zrovna blondýny jsou terčem častých vtipů. I děti nějaké vtipky o blondýnkách znaly. V naší třídě (6. CM) máme jednu dívku Romku. A proto jsme také zavedli debatu na téma předsudky vůči menšinám. Poté jsme si vysvětlili, co jsou to stereotypy a proč mylně hodnotíme např. příslušníky jiné kultury stále stejným způsobem pouze na základě vzhledu nebo nepodstatných znaků. Potěšilo mě, že žáci při našem povídání postupně sami přicházeli na to, že není správné házet všechny do jednoho pytle a že je důležité mít o všem dostatek informací a pak si teprve vytvořit vlastní postoj nebo názor. Uvědomili jsme si, že i my občas máme předsudky. Ale tím, že si je člověk uvědomí, může na nich zapracovat. Lidé kolem nás jsou různí, malí, velcí, hubení, tlustí, tmaví, brýlatí.... Je důležité vnímat každého jako individuální osobnost.
- Se žáky 6. ročníku jsme se pokusili objasnit pojmy stereotyp a předsudek. Po vysvětlení mnozí dokázali uvést několik příkladů předsudků, se kterými se v naší

společnosti nejčastěji setkáváme. Pro odlehčení tohoto tématu jsme si vzpomněli na nejznámější výroky o ženách řidičkách, blondýnách, policistech, svátečních řidičích (seniorech) apod. Poté jsme se však zaměřili na předsudky týkající se cizinců. Překvapily mě názory žáků. Nevyjadřovali se zcela negativně, ale u mnohých národů vyzdvihli pracovitost, ochotu, přátelství, smysl pro pořádek a houževnatost. Samozřejmě jsme uváděli i záporné vlastnosti – neukázněnost, nepořádnost, hlučnost a celkový nezájem o vše.

- V hodině občanské výchovy jsme diskutovali o předsudcích, se kterými se žáci setkávají. Vymezili jsme nejprve skupiny, vůči kterým se mohou předsudky nejčastěji objevovat:

Staří lidé: Co se o nich často říká a píše? S čím souhlasíš, máš stejný názor i na své prarodiče?

Lidé s jinou barvou pleti: Co se říká o Romech? Souhlasíš s takovým názorem? Řekl bys to samé o svém kamarádovi? Co ti na paušálním hodnocení vadí?

Lidé bez domova: Jaký je nejrozšířenější názor? Jak se může stát, že člověk nemá kde bydlet? Kdo mu může pomoci?

Lidé podle profese – popeláři: Znáte nějakého člověka s uvedenou profesí? Jak to, že právě o nich se traduje, že nic neumí?

Lidé podle vlasů – blondýny, lidé s vyholenou hlavou (ne vždy si účes sami zvolili).

Žáci si potom vytáhli lístky, které označovaly jednu skupinu, a měli uvádět argumenty na jejich obranu. Např. důchodci, bezdomovci, popeláři, uklízečky, blondýny, tělesně postižení, Romové, Vietnamci, Ukrajinci, muslimové....

3. Diskriminace

Cíle projektového vzdělávání k tématu diskriminace:

- pochopit význam slova diskriminace
- umět rozlišit přímou a nepřímou diskriminaci
- respektovat zvláštnosti a odlišnosti, názory, zájmy způsoby chování a myšlení lidí, stavět se proti fyzickému i psychickému násilí
- uvědomit si svá práva a povinnosti ve škole i mimo školu
- naučit se zaujímat tolerantní postoje k menšinám
- získat znalosti o prostředcích a způsobech ochrany před diskriminací
- naučit se aplikovat teoretické vědomosti v praxi

Teorie pro pedagogy

Diskriminace je termín označující nějaké rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním významu rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského a politického přesvědčení, pohlaví, věku apod.⁴

Přímá diskriminace – s člověkem je zacházeno méně příznivým způsobem, než by bylo zacházeno s jiným člověkem ve stejné situaci

Paní BB je učitelkou českého jazyka, učí převážně v kurzech určených pro romské studenty. Je totiž také Romka a uvědomuje si, jak je pro romskou menšinu důležité, aby dokonale ovládala jazyk majority. Po semináři pro učitele češtiny zašla do nedalekého rychlého občerstvení. Jakmile se zařadila do fronty, požádala ji tamní obsluha, aby odešla, protože v jejich podniku nechtějí Romy. Paní BB odešla a cítila se velmi ponížena.

Nepřímá diskriminace - případ, kdy navenek neutrální ustanovení, kritérium nebo praxe způsobuje znevýhodnění osob, ledaže je toto ustanovení, kritérium nebo praxe objektivně zdůvodněno legitimním cílem a ledaže prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

Malé město na severní Moravě se rozhodlo, že nebude nadále podporovat nepřizpůsobivé občany a změnilo pravidla přidělování obecních bytů. Nově si mohl žádost o přidělení

⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>

obecního bytu podat pouze dospělý občan České republiky, který měl trvalý pobyt v tomto městě alespoň dva roky a nejméně pět let čistý trestní rejstřík. Podmínka čistého trestního rejstříku znemožnila 90% tamní romské komunity ucházet se o přidělení bytu.⁵

Podle zákona je diskriminace zakázána z důvodu:

- rasy
- etnického původu
- národnosti
- pohlaví
- sexuální orientace
- věku
- zdravotního postižení
- náboženského vyznání
- víry
- světového názoru

Pozitivní diskriminace (pozitivní opatření)

Pozitivní diskriminace, někdy také podpůrná akce (anglicky: affirmative action) odkazuje k politice, která bere v úvahu faktory jako „rasa, barva kůže, náboženství, pohlaví, sexuální orientace, zdravotní postižení nebo národnost“ při zvážení podpory znevýhodněných skupin „v oblastech zaměstnání, vzdělání a podnikání.“ Opatření pozitivní diskriminace byla nejprve aplikována ve Spojených státech v návaznosti na Hnutí za občanská práva. Někteří kritici této politiky upozorňují na fakt, že zvýhodňování určité skupiny nutně diskriminuje ostatní skupiny obyvatel, jiní upozorňují na nákladnost, neefektivnost a chybná východiska takovéto politiky.⁶

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Brainstorming, práce ve skupině

Zadejte žákům otázku: Co Vás napadá v souvislosti s pojmem diskriminace? Žáci napíší jednotlivé pojmy a pak ve skupině diskutují o tom, jestli byli někdy svědkem diskriminace, co

⁵ Bobek, M., Boučková, P., Kühn, Z. (2007): Rovnost a diskriminace. C. H. Beck, Praha.

⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Pozitivn%C3%AD_diskriminace

mohou v takových situacích dělat, na koho se obrátit o pomoc. Učitel diskuzi moderuje. Nakonec žáci společně napíší základní pojmy na tabuli a představí odpovědi na otázky.

Aktivita 2: Hraní rolí ⁷

Žáky rozdělíme do tříčlenných až čtyřčlenných skupinek a rozdáme jim zadání jednotlivých scének pro níže uvedené situace. Dáme jim přibližně 10 minut na přípravu scénky a poté je postupně necháme zadanou situaci zahrát pro ostatní. Diváci vždy posuzují, zda se jedná o diskriminaci, a pokud ano, tak o jakou, na základě čeho (na základě pohlaví, národnosti, náboženství, zdravotního stavu, sexuální orientace, věku, etnického původu apod.).

Zadání jednotlivých scének:

1. Modelingová agentura přijímá jen štíhlé dívky.
2. Žena na stejné pozici jako muž vydělává méně než on.
3. Na pozici ředitele bylo vyhlášeno výběrové řízení, v němž je jako podmínka pro přihlášení uvedena znalost anglického jazyka.
4. V novinách vyšel inzerát: Hledá se sekretář/ka. Požadované vzdělání: středoškolské. Maximální věk 28 let.
5. Hospodský odmítne obsloužit romského studenta.
6. Na portálu Policie ČR je uvedeno, že mezi základní podmínky pro přijetí uchazeče o práci policisty je občanství ČR.
7. Žena, která neměla v práci nikdy žádný problém, ani na ni nebyly stížnosti, byla vyhozena z pozice vychovatelky v družině poté, co se kolegyni přiznala, že je lesbička.
8. Kuřák je požádán, aby v době oběda, kdy je v restauracích zakázáno kouřit, přestal kouřit. Odmítne s tím, že se jedná o diskriminaci.
9. Na místo vedoucího policisty v New Yorku byl přijat Afroameričan, ač stejné předpoklady pro práci měl Američan bílé pleti.

Správné odpovědi, zda jde o diskriminaci a případně o jakou:

1 Ne, 2 Ano (pohlaví), 3 Ne, 4 Ano (věk), 5 Ano (etnický původ), 6 Ne, 7 Ano (sexuální orientace), 8 Ne, 9 Svým způsobem se jedná o diskriminaci „naruby“, o tzv. pozitivní opatření

⁷<http://varianty.cz/index.php?id=17&action=list&theme=&target=&orderCol=title&direction=DESC&start=40&item=214>

(zde můžete studentům vysvětlit důvody uplatňování tohoto opatření a krátce diskutovat o jeho kladech a záporech).

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Učitelé zařadili téma nejen do třídnických hodin, ale i do ostatních hodin běžného vyučování. V českém jazyce ho paní učitelka využila k napsání profesního životopisu.
- V ostatních hodinách žáci diskutovali k tématu pozitivní diskriminace a ve skupinách potom hráli scénky. Ostatní spolužáci hádali na základě modelových situací (aktivita č. 2), zda se jedná o diskriminaci nebo ne. V některých třídách učitelé nejprve využili brainstorming a na základě nápadů a návrhů si ve třídě vysvětlili, co znamená diskriminace, následně pak jmenovali důvody, které mohou vést k diskriminaci.
- V hodině dějepisu žáci formou diskuze uváděli příklady z naší, evropské i světové historie a na jejich základě o diskriminaci diskutovali.
- Paní učitelka 7. ročníku nám popsala svoji hodinu k tématu: Hodinu jsme začali brainstormingem. Žáci se shodli na tom, že se u nás v současné době hovoří především o diskriminaci etnických menšin. Zamysleli jsme se nad tím, co je nutné změnit, abychom tuto diskriminaci odstranili, jak k tomu můžeme sami přispět. Poté jsme diskutovali o tom, jaké možné formy diskriminace existují. Povídali jsme si o rovnoprávnosti lidí na světě. V zeměpise právě probíráme téma Obyvatelstvo Afriky, a tak jsme si povídali o černoších a o různých etnických skupinách a národech. Docela velká debata se rozpoutala o muslimských ženách a jejich právech. Pokusili jsme se pojmenovat a nalézt situace v běžném životě, kde dochází k diskriminaci např. z důvodu odlišné rasy, pohlaví, věku, náboženského vyznání. Asi úplně nejvíce děti trápila diskriminace ze zdravotních důvodů. Popisovaly situace, jak to mají v životě těžké například lidé na vozíčku, co všechno nemohou dělat jako ostatní zdraví lidé. Jak se bohužel setkali s tím, že si z nich někdo dokonce dělá legraci nebo jim ubližuje. Vysvětlili jsme si, že je důležité naučit se zaujímat tolerantní postoj k menšinám, respektovat zvláštnosti a odlišnosti jiných lidí, uvědomit si svá práva a povinnosti

a také se naučit zaujmout správný postoj k diskriminaci a k menšinám v naší společnosti.

4. Kultura a identita

V rámci tohoto tématu se zaměříme na zapojování multikulturních prvků do běžného vyučování. Je velice důležité dozvědět se o tradicích, hodnotách a kulturách jiných národů, abychom tak podpořili odlišnosti a napomohli vzájemné toleranci.

Teorie pro pedagogy

Kultura: můžeme ji chápat jako soubor lidských výtvorů (instituce, jazyk, vědy, umění, normy, hodnoty, morálka, náboženství, zvyky, právo), které jsou sdíleny a předávány mezi sebou jednotlivými členy skupiny.

Naše společnost si vytvořila své kulturní dědictví, způsoby chování, jako je výchova v rodině, výchova a vzdělání ve škole, socializace.⁸

Kulturní rozdíly: Některé kulturní rozdíly vnímáme na první pohled (oblečení, šperky, účes), jiné poznáme, až člověk promluví jiným jazykem nebo až ho poznáme blíže (názory, hodnoty, zvyky, jiné vzdělání).⁹

Příčiny kulturních rozdílů: Vyrůstáme v určitém prostředí – v rodině, městě, v naší zemi. Vytváříme si specifické návyky a stereotypy – každý den ráno vstáváme a jdeme do školy. U nás rodiče jezdí do práce tramvají. V některých kulturách lidé vstávají ve čtyři ráno a jdou třeba zalévat rýži, děti musí celý den pomáhat rodičům na poli.

Kulturní identitu vnímáme jako soubor hodnot, které určitá skupina pokládá za výraz své kultury a společenského povědomí. V dnešní době globalizace se však kulturní identity jednotlivých zemí prolínají a částečně ztrácejí svoji jedinečnost.

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Kým se cítím být?

Žákům položíme otázku: Kým se cítím být?

Žáci napíší v několika bodech na papír, kým se cítí být.

⁸ <http://artslexikon.cz/index.php/Kultura>

⁹ <http://czechkid.cz/si1140.html>

Na druhou stranu papíru napíší, jak si myslí, že je lidé, spolužáci, učitelé, rodiče vidí.

Jednotlivé papírky žáci poskládají a vhodí do klobouku nebo košíku a učitelé papírky zamíchají. Potom se papírky rozdají zpět žákům a žáci mají za úkol přemýšlet a identifikovat jejich autory.

Následně nahlas všichni postupně přečtou jednotlivé body, které najdou napsané na papírcích s tím, že nejprve jejich čítatel dostane za úkol určit jejich autora, pokud se mu to nepodaří, pomáhá mu zbytek třídy. Ten, který text z papírku čte, má za úkol na závěr říci, jak toho konkrétního spolužáka identifikoval, podle čeho a další jeho úkol je mu na papírek napsat pozitivní vzkaz.

Papírky se potom přišpendlí na nástěnku a vytvoří se tak mapa „strom“ osobních identit dané třídy.

Žáci mají za úkol hledat v popisu identity podobnosti a vytvářet tak skupiny, které se vyznačují podobnými výrazy a naopak hledat odlišnosti a ukázat si, v čem jsou výhody a nevýhody podobností a odlišností ve třídě.

Pozn.: Dopředu je potřeba žáky upozornit na to, že mohou hovořit jen o tom, o čem se jim hovořit skutečně chce.

Aktivita 2: Nejdůležitější hodnoty v mém životě.

Žáci mají za úkol napsat na pět papírků své nejdůležitější hodnoty.

Např.: Láska, Rodina, Kamarád, Sport, Domácí mazlíček, Zdraví atd.

Papírky si drží v ruce. Pedagog navodí u žáků atmosféru: Představte si, že rodiče přijdou domů a oznámí vám, že za týden se budete stěhovat do Mongolska nebo do Peru, protože tam mají výhodnou práci a budete tam bydlet pět let. Úkolem pro žáky je představit si tu situaci a zamyslet se nad tím, co jsou z těch pěti HODNOT odhodlaní doma zanechat a co si bezpodmínečně musí vzít s sebou.

Pedagog vyzve žáky, aby jednu z věcí zmačkali a vhodili ji do připraveného pytlíku nebo košíku. Pak se pedagog zeptá, jak se cítili, když se té věci vzdávali.

Další úkol spočívá v tom, že se žáci musí vzdát ještě jedné věci. Také ji postupně vhodí do košíku. Pedagog dává všem dostatečný čas na to, aby se mohli rozhodnout. Opět se ptáme žáků, jaké to bylo. Do třetice musí žáci odhodit jednu ze svých cenných hodnot, tato už je poslední.

Na závěr všichni žáci odhalí, jaké hodnoty jim zůstaly v rukou, a sdělí ostatním, proč právě tyto hodnoty si ponechali.

Učitel navodí situaci: Představte si, že všechny děti, které se sem přistěhovaly se svými rodiči a nejsou rodilí Češi, se ocitly ve stejné situaci jako vy nyní ve hře. Co bychom mohli udělat my pro ně, aby se zde cítily lépe, aby zvládaly zapojení se do kolektivu nových kamarádů? Jakou roli hraje v tomto případě jazyk? Cizí jazyk? Jakou roli hraje v tomto případě jiná barva pleti? Jiné zvyky? Co by měly udělat děti-cizinci nebo jejich rodiče pro to, abychom je lépe přijali? Všechny návrhy napíšeme na tabuli = brainstorming.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Každý žák dostal list papíru a měl nakreslit obrázek znázorňující jeho identitu. Sami sebe měli nakreslit jako slunce, které vysílá do okolí skrze paprsky jednotlivé aspekty své osobnosti. Např.: dcera, Češka, kamarádka, žákyně apod. Pak se volně pohybovali po třídě a hledali někoho, s kým mají stejný paprsek a zaznamenat si k němu jeho jméno. Na závěr zhodnocení – které aspekty identity jsme si zvolili a se kterými jsme se narodili.

Rozbor a vyhodnocení: Diskuze se žáky v kruhu. Co se o sobě dozvěděli? Překvapilo je, že mají s někým něco společného? Nakolik lidi posuzujeme podle jejich individuální identity a nakolik podle příslušnosti ke skupině? Mohou si svoji identitu svobodně zvolit? Závěrem jsme si vyjmenovali aspekty identity, které jsme si zvolili sami: styl oblékání, hudba, sportovní fanoušek, přátelé a aspekty, s nimiž jsme se narodili: pohlaví, věk, barva očí apod.

Myslím, že aktivita žáky bavila a že byli sami překvapeni závěrečným rozbohem, i když se jednalo o věc, která je známá, jen si ji v běžném životě málokdy uvědomí.

- V hodině slohu jsme k tématu Kultura a identita zkusili zhodnotit, jak vidí jednoho člověka různí lidé. Žáci dostali papír formátu A4, rozdělili ho na poloviny a každou půlku viditelně podepsali. Poté listy položili rubem nahoru na první lavici. Každý žák si potom náhodně vybral dva listy (ne se svým jménem) a na podepsaného spolužáka napsal stručnou charakteristiku. Zaměřit se měli na zájmy, vztah ke spolužákům, vztah k práci, oblíbenost v kolektivu. Pokud spolužáka kritizovali, měli vždy jako protipól najít něco kladného. Poté svou práci odevzdali vyučující, která přečetla vždy obě charakteristiky bez udání jmen jak autora, tak popisovaného. Žák se měl poznat, říci, s čím nesouhlasí,

popřípadě co se podařilo dobře vystihnout. Potom dostal obě charakteristiky s tím, že si je může nalepit do sešitu slohu.

5. Interkulturní komunikace

Téma přibližuje žákům respekt k druhým a bariéry v interkulturní komunikaci, na které každý z nás při kontaktu s cizinci u nás nebo při návštěvě cizí země narazí. Definujeme zde také pojem „**globální učitel**“, jenž zdůrazňuje aktivní roli učitele v interkulturní komunikaci.

Teorie pro pedagogy

Role učitele

Z hlediska interkulturní komunikace sehrává pedagog velmi důležitou roli, ať už je to učitel cizích jazyků, občanské výchovy, dějepisu, komunikace či ostatních všeobecně vzdělávacích předmětů. Každý učitel by měl ve svém předmětu rozvíjet interkulturní kompetence svých žáků, používat k tomu vhodné metody a poskytovat žákům zpětnou vazbu. Níže uvedené požadavky na tzv. „globálního učitele“ jsou:

- Zamezit vzniku stereotypů, přistupovat k řešení problémů z globálního, celosvětového hlediska.
- Seznámit žáky s rozmanitostí a bohatstvím nejrůznějších kultur.
- Umožnit žákům, aby samostatně dospěli ke znalostem a osobním postojům.
- Klást důraz na rovnoměrný rozvoj všech složek osobnosti žáků, a to i na rozvoj složky sociální a citové.
- Využívat různé formy a metody výuky a respektovat žákovy individuální požadavky.
- Chápat učení jako celoživotní proces.
- Snažit se, aby informace, kterou žákům předává, byla v souladu s použitou formou a celkovou atmosférou ve třídě.
- Snažit se svým žákům ukázat vzájemné souvislosti mezi jednotlivými předměty.

Bariéry v interkulturní komunikaci

Ve škole i v běžném životě žáci narážejí na bariéry, které mohou narušit úspěšnou interkulturní komunikaci. Příčinou mohou být stereotypy, které jsou hluboce zakořeněné, které se mohou týkat např. typického chování některého národa. Dalším problémem může být srovnávání kultur, kdy naše kultura je ta lepší a kultura jiného národa ta horší. Proto je důležité se žáky o interkulturní komunikaci hovořit. Musíme žáky připravovat na interkulturní

setkávání s cizinci v České republice nebo v zahraničí. Musíme žáky učit empatii (schopnosti vžít se do situace, nálady, stavu druhého).

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Brainstorming

Zkuste spolu se žáky udělat brainstorming na téma ohleduplnost. Co to je? Jak poznám ohleduplné chování? Je to hodnota, která je pro soužití lidí důležitá? Souvisí nějak se soužitím lidí z různých kultur?

Aktivita 2: Hra na tlumočníky

Jsme schopni najít anglická přísloví?

Rozstříháme jednotlivá přísloví (viz příloha) na slova, rozdělíme žáky na skupiny a dáme jim za úkol složit co nejvíce vět tak, aby dávaly smysl. Když žáci věty složí, zjistí, že se jedná o přísloví. Postupně je čtou a vyjadřují svůj názor, odkud přísloví pochází, zda z ČR nebo z Anglie. Všechna přísloví jsou anglická, žáci tedy uvidí, že mnoho českých je buď velmi podobných, nebo dokonce stejných. U odlišných či podobných přísloví se žáci snaží vzpomenout si na českou variantu.

Diskutujeme o podobnostech a rozdílnostech přísloví, snažíme se najít důvod, proč tak odlišné kultury mohou mít stejná přísloví. – Protože lidová moudrost formuluje to, co je lidem téměř všech kultur podobné (lenost, spěch, honba za penězi, snaha za každou cenu ušetřit...).

1.

- AFTER RAIN COMES SUNSHINE.
- Po dešti zase vyjde slunce.
- Všechno zlé jednou skončí.

2.

- LIKE TEACHER, LIKE PUPIL.
- Jaký učitel, takový žák.
- Jaký pán, takový krám.

3.

- ROME WAS NOT BUILT IN A DAY.
- Řím taky nepostavili za jeden den.
- Všechno má svůj čas.

4.

- EAST OR WEST HOME IS BEST.
- Východ nebo západ, doma je nejlépe.
- Všude dobře, doma nejlépe.

5.

- AN APPLE A DAY KEEPS THE DOCTOR AWAY.
- Jedno jablko denně a lékaře není třeba.
- Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.

Aktivita 3: Brigáda v zahraničí

Modelová situace pro žáky: Je mi 16 let, chystám se na brigádu do zahraničí. Vyberte si, kam pojedete, o jakou práci máte zájem. Co musíte všechno před odjezdem zařídit? Co musíte udělat: Nemluvím jazykem země, ... Potřebuji si vyřídit vízum, ... Tato země má s ČR vízovou povinnost, ...

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Pedagogové se při práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v třídnických hodinách i v hodinách běžného vyučování zaměřili na dodržování pravidel vzájemného respektování v komunikaci ve třídě mezi dětmi navzájem a mezi dětmi a pedagogy. Povídali si také o odlišných kulturách, které u nás žijí, a hledali na internetu rozdíly v chování a vyjadřování různých kultur.
- Nejvíce jsme se věnovali těm kulturám, jejichž zástupci chodí k nám do školy (vietnamské, arménské a ukrajinské). Žákům se velmi líbila aktivita Přísloví. Zkusili si ji hned 2x, jednou jako doplňovačku, podruhé jako pantomimu, kde využili empatii, tedy naslouchání druhým a vnímání jeden druhého.

- Žáci pracovali ve skupině a skládali k sobě přísloví. Diskutovali o rozdílnostech a podobnostech v příslovích, následovala diskuze o původu a formě přísloví. Výsledkem bylo, že si jsou některá přísloví velmi podobná a že lidová moudrost, která je v nich ukryta, má u všech národů stejné kořeny. Dětem se aktivita líbila. Zjistili, že si musí nejen naslouchat, ale také se tolerovat a vnímat jeden druhého. Vysvětlení pojmů komunikace (jak se dorozumívát, komunikace mezi lidmi různých národností, seznámení s bariérami v komunikaci).
- Tématu interkulturní komunikace jsem se věnovala v třídnické hodině v 8. ročníku. Zaměřila jsem se na vysvětlení pojmu komunikace a vyjmenování jejích druhů. Druhy komunikace si někteří žáci pamatovali z hodin občanské výchovy. Diskuze proběhla na téma, jaké druhy komunikace používáme mezi sebou ve vyučování a jaká pravidla by měla naši komunikaci doprovázet. Z oblasti interkulturní komunikace byly pro žáky zajímavé zvláštnosti vietnamské komunikace, které ovšem nemohou vyzorovat u žáků vietnamské národnosti naší školy. Na tomto zjištění jsme si vysvětlili, jak moc může člověka jiné národnosti ovlivnit prostředí, ve kterém delší dobu žije. Aktivita Přísloví neproběhla formou soutěže, ale spolupráce. Žáci dávali části přísloví dohromady společně, neboť většinu z nich neznali. Na závěr jsme se snažili přísloví společně vysvětlit.

6. Integrace, inkluze, asimilace

Všechny aktivity ve třídě by měly směřovat k inkluzivní třídě, inkluzivní škole, kde se žáci zbavují obav z odlišnosti a eliminuje se u nich strach z rasismu a xenofobie. Aktivity podporují vzájemnou toleranci mezi žáky a pomáhají vytvářet pozitivní sociální klima školy. V multikulturní třídě a v multikulturní škole se upevňují pozitivní postoje a jednání žáků.

Teorie pro pedagogy

Integrace je proces vzájemného přizpůsobování, k němuž dochází v procesu vzájemné interakce.¹⁰

Asimilace označuje proces, jehož výsledkem je přizpůsobení se většině a jejím zvyklostem do takové míry a takovým způsobem, že tento proces vede k úplné ztrátě vlastní etnické či národnostní identity. Asimilace znamená splynutí s většinou a převzetí jejích hodnot.¹¹

Inkluze znamená vytvoření takového prostředí ve třídě, které vítá a oceňuje odlišnosti. Inkluze popírá vylučování některých lidí ze společnosti, jakékoli předsudky a diskriminaci. Úkolem je vybudovat společenství pečující o všechny a otevřené všem, prostředí, kde už děti se speciálními potřebami nejsou jiné, protože každé z nich má svou cenu.¹²

Inkluze znamená minimalizaci překážek pro vzdělávání žáků. Žáci se společně učí, pracují spolu, vznikají vzájemná přátelství. Tyto kontakty podporují dobré vzájemné soužití v dospělosti, které je výsledkem inkluze.

Inkluze ve vzdělávání je založena na následujících principech:

- všichni žáci ve škole jsou stejně důležití
- zvyšujeme míru zapojení žáků (snižujeme míru vyčlenění) do vzdělávání, kultury školy a komunity
- odstraňujeme překážky v učení a zapojení všech žáků, nejen u žáků s postižením či označením jako žáci se SVP

¹⁰ <http://czechkid.cz/si1400.html>

¹¹ <http://studie.blog.cz/0902/co-je-to-asimilace-co-to-je-integrace>

¹² <http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluze-ve-vzdelavacim-procesu.html>

- rozdíl mezi žáky vnímáme jako inspiraci pro podporu učení, ne jako problém, který je třeba řešit
- uznáváme právo žáků na vzdělávání v místě, kde žijí
- zkvalitňujeme školu pro potřeby žáků i učitelů
- oceňujeme úlohu školy při rozvoji hodnot, nejen při zvyšování výkonů žáků
- podporujeme vzájemně prospěšné vztahy mezi školami a okolní komunitou
- chápeme inkluzi ve vzdělávání jako jeden z aspektů inkluze ve společnosti

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Práce v kruhu

Posadíme se do kruhu a zkusíme si vybavit situaci, kdy jsme se cítili „jiní“ (např. jsme měli jiné oblečení, mluvili jsme jiným jazykem, byli jsme jediný chlapec/dívka ve skupině, jako jediní jsme neuměli to, co všichni ostatní, nebo jsme nevlastnili nějakou věc, kterou zbytek měl). Poté si každý zkusí vyjádřit své pocity z takové situace. Můžeme si pomoci např. větami: Tenkrát jsem se cítil....., byl jsem

Aktivita 2: Minority

Rozdělíme žáky do skupin, ideálně po čtyřech a rozdáme jim kartičky se situací.

Např.:

- Přistěhovali jsme se z Vietnamu. Umím řeč, ale nemám mezi spolužáky přátele, cítím se osamělý.
- Trápí mne, když se děti na ulici posmívají Romovi.
- Jeden ze spolužáků mi stále říká, že jako příslušník menšiny bych se měl i s rodinou odstěhovat ze země. Nemůžu kvůli tomu ani spát, trápí mě to.
- Před odchodem ze školy mne vždy bolí hlava. Cestou do školy potkávám skupinku Romů, kteří do mě strkají, kopou mě a vyhrožují mi.

Diskutujeme s dětmi o tom, jak mohou člověka takové problémy ovlivnit a na koho by se měly obrátit při jeho řešení. Zformulujeme zásady jak řešit problémové situace, ve kterých je člověk nucen vyhledat pomoc. Učíme děti vcítit se do postavení příslušníků minorit ve společnosti a hledat možnosti správného chování k nim.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Paní učitelka v 6. třídě používá pro vytvoření inkluzivního klimatu třídy ledolamky. „Dnes bych chtěla pochválit...“ Kdo je pochválen, posílá pochvalu dál. Aktivita se hodí i pro zhodnocení skupinové aktivity nebo individuální práce.
- Žáci v 8. třídě diskutovali v kruhu o tom, jak se cítí, když je člověk jiný. Objevilo se např. cítím se *osaměle, trapně, mimozemšťan, divný, zranitelný, nikdo mi nerozumí*. Společně jsme diskutovali, jestli je lepší, když jde člověk s davem. Došli jsme k závěru, že není nutné podobat se ostatním. Spíš naopak. Když je člověk jiný, je svým způsobem jedinečný. Důležité je, aby nejdříve přijal sám sebe. Bude se cítit před okolím silný a stejně tak ho začne později vnímat i okolí. Lidé kolem se naučí vnímat odlišnost a časem si na ni zvyknou a budou ji brát jako nedílnou součást toho daného jedince.
- Na začátku diskuze jsme si se žáky 9. třídy vysvětlili pojmy integrace, asimilace a inkluze. Nejbližší jim byl pojem integrace, neboť všichni žáci chodí do dyslektické třídy a vědí, že jsou v této třídě skupinově integrováni.
V rámci aktivity jsme si povídali o tom, jak se žáci cítili, když chodili do běžné třídy a nebyli „integrováni“, přestože měli SPU, a v čem se od ostatních žáků odlišovali. Svoje myšlenky žáci napsali do několika bodů. Následovalo vyhodnocení. Všichni se shodli na tom, že nestíhali tempo výuky běžné třídy, měli horší prospěch a do školy chodili neradi. Právě skupinová integrace v dyslektické třídě jim velmi pomohla a jejich prospěch se zlepšil. Všichni žáci to ocenili.

7. Zkušenosti ČR s migranty s etnickou odlišností

Teorie pro pedagogy

Migrace a migranti

Česká společnost není příliš ochotna přijímat etnickou různorodost. V jednom z předcházejících témat jsme se věnovali xenofobii, tedy strachu z neznámého. Jedním ze základů xenofobie je i obava, že migranti poruší homogenní podobu české společnosti. U nás se xenofobie opírá ještě o obraz cizince jako nepřitele. Pokud česká společnost migranty nepřijme, žijí vedle ní odděleně a tato situace vyvolává společenské napětí.

Česká republika je členem EU, jejíž státy hledají způsob úzké spolupráce a překonávání nacionalismu, který národy rozděluje. EU proto například podporuje nadnárodní přeshraniční spolupráci. Abychom dokázali žít v dnešní moderní společnosti, musíme být schopni otevřeně přijímat identitu všech lidí kolem sebe, tedy i migrantů.

Učitelé by měli žáky vhodnou formou seznámit s pojmy nucená a dobrovolná migrace.

Nucená migrace je migrace, kdy je člověk donucen opustit svoji zemi z důvodu pronásledování své osoby (válečné útrapy, nedemokratický režim), z důvodů politických, genderových, národnostních, náboženských, etnických či z důvodu příslušnosti k sociální skupině. Migranti se sdružují v tzv. uprchlických táborech, kde najdou potřebné zázemí a základní pomůcky a vybavení nutné pro další žití. Tito uprchlíci mají podle mezinárodního práva právo na ochranu a přezkoumání jejich žádosti o azyl. Uprchlíky nelze vnímat pouze jako lidi, kteří potřebují nejnutnější humanitární pomoc, ale naopak jako lidi, kteří se sice přechodně ocitli ve velmi nevýhodném postavení, ale jinak mají mít příležitost využít svůj osobní a profesionální potenciál jako všichni ostatní.

Dobrovolná migrace je migrace, kterou si jedinec zvolil sám. Nejčastější důvody odchodu z vlasti jsou stěhování za prací, za studiem, za rodinou, za zkušenostmi a obecně proto, že si lidé chtějí zajistit lepší život. Pracovní migrace je ze strany státu regulována, proto potřebují migranti ze třetích zemí povolení k zaměstnání a povolení k pobytu.

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Brainstorming

Učitel napíše na tabuli slovo migrant. Žáci vyjadřují svoje myšlenky, někdo zapisuje na tabuli.

Učitel se zeptá žáků na důvody dobrovolného odchodu migrantů z jejich zemí. Je možné se ptát i na zkušenosti s migrací v rodinách žáků (například rodiče nebo příbuzní cestující za prací v rámci EU, studium v zahraničí a podobně). Alternativně je možné žáky rozdělit na několik skupinek a dát jim za úkol napsat na papír, z jakých důvodů lidé odcházejí ze svých zemí dobrovolně a z jakých zemí je v ČR nejvíce migrantů. Pak učitel s žáky hovoří o zemích, ze kterých migranti v ČR pocházejí. Učitel dále může upřesnit typy pobytu cizinců v ČR (dlouhodobý a trvalý) – stručně žákům vyloží rozdíly a výhody a nevýhody uvedených typů pobytu.

Zjistíme, zda si žáci uvědomují rozdíl mezi dobrovolnou a nucenou migrací, žáci a učitel uvádějí příklady známých migrantů.

Aktivita 2: Tak to vidím já¹³

Žáci mají možnost zhlédnout film zachycující několik dní života vietnamské dívky, která se narodila v ČR. Přestože doma mluví vietnamsky, jezdí za babičkami do Vietnamu, cítí se být Češkou, má zde kamarády a když sleduje nějaký zápas, fandí samozřejmě nám!

Žáci názorně uvidí způsob života, komunikace a myšlení dětí, které jen jinak vypadají a pocházejí z jiné kultury, ale uvnitř jsou úplně stejní jako oni.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Učitelé využili v třídnických hodinách většinou formu diskuze. Hovořili o migrantech, kteří žijí v zemi, která není jejich původním domovem. Žáci uváděli mnoho příkladů sportovců a herců, často se setkávají i s cizinci lékaři nebo studenty. Aktuální příklady nucené migrace uváděli žáci spíše výjimečně. Nucenou migraci si starší žáci připomněli v souvislosti s učivem dějepisu, které se týkalo poválečné emigrace našich občanů zejména po roce 1948 a 1968. Žáci jmenovali důvody emigrace v minulosti a v současné době. Zároveň si připomněli historické soužití Čechů a Němců v období

¹³ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211828584-tak-to-vidim-ja/20955211331-mia/>

Rakouska-Uherska a za II. světové války. Žáci hovořili také o zkušenostech s vietnamskými migranty, se kterými mají ve svém okolí nejvíce zkušeností. Žáci vnímají migranty z Vietnamu pozitivně. Negativní postoj měli pouze vůči těm, kteří porušují zákony. Žáci se shodli na tom, že je důležité nové lidi dobře poznat, než začneme hodnotit, jací doopravdy jsou.

- Žáci si v komunitním kruhu povídali o prázdninovém pobytu v zahraničí. Hráli hru „Jak se ke mně postavíš“, vysvětlovali si, co nás oslabuje, co nás posiluje. V jiné třídě si například ujasnili pomocí neverbálních aktivit, čím se o sebe lišíme, co máme společné. Diskutovali na téma uprchlíci, uprchlické tábory, četli si příběhy cizinců žádajících o azyl.
- Nejvíce prožívali toto téma žáci třídy, kam začátkem školního roku přišel nový spolužák z Barmy (Maynmarský svaz). Povídali si o jeho zemi, o přístupu ke vzdělání, o škole v Barmě – jak vypadala, kolik za ni rodiče museli platit, také o volném čase tohoto chlapce. Jak chodil do školy jen občas a místo zálib a koníčků pracoval na poli. Tyto informace formou seznamovacích aktivit společně probírali a povídali si a on jim také popisoval své zážitky spojené s odchodem ze své země, příchod do nové hostitelské země, přijímací středisko atd., co sám vlastně nedávno prožil.

8. Kde se tu berou cizinci, kde se tu berou uprchlíci

Prostřednictvím tohoto tématu jsou žáci informováni o situaci a procesech, které se vztahují k přijímání uprchlíků na našem území. Startem k tomuto tématu mohou být výtvarné aktivity, při kterých žáci ztvární mapu světa a jednotlivých světadílů. Mohou také malovat a kreslit tváře lidí, kteří žijí v jejich městě, a uspořádat výstavu portrétů.

Teorie pro pedagogy

Pro pedagogy jsme k tomuto tématu vytvořili databázi výrazů používaných v souvislosti s uprchlíky. Mohou je využít v diskuzi

i se žáky i při pozdějším ověřování, co si žáci k tématu zapamatovali (viz aktivita č. 1).

- **Nelegální příchod do hostitelské země**

Překročení hranice hostitelské země bez platných cestovních dokladů, kterými jsou cestovní pas, vízum opravňující ke vstupu na území, určitá forma pojištění.

- **Obchod s lidmi („trafficking“)**

„Najímání, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomoci předání nebo přijetí plateb či výhod. Zneužívání zahrnuje přinejmenším zneužívání prostituce jiných, jiné formy sexuálního zneužívání, nucenou práci nebo poskytování služeb, otroctví nebo podobné praktiky jako nevolnictví nebo odnětí orgánů.“¹⁴

- **Převaděčství („smuggling“)**

Za účelem získání zisku zprostředkují cestu ze země do země prakticky komukoli a kamkoli. Ceny jsou většinou nepřiměřeně vysoké a často dochází k zabavení nebo zfalšování cestovních dokladů. Cestujícím nejsou podávány dostatečné a pravdivé informace, podmínky, za jakých cesta probíhá, jsou nedůstojné a nelidské. Cesta může být dlouhá i několik tisíc kilometrů a účastníci takového transportu si z něj odnesou řadu doživotních traumat. V horším případě mohou za své rozhodnutí zaplatit i životem.

¹⁴ <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>

- **Evropská unie – Schengenský prostor**

Problematika ilegálního překračování hranic se významně proměnila nejen vstupem České republiky do EU v roce 2004, ale především následným vstupem do tzv. Schengenského prostoru, který ČR rozšířila v prosinci 2007. V Schengenské smlouvě, která byla podepsána 14. června 1985 v Schengenu, se Belgie, Francie, Lucembursko, Německo a Nizozemí zavázaly, že postupně odstraní hraniční kontroly na společných hranicích a zavedou svobodu pohybu pro všechny osoby, které jsou občany signatářských členských států, ostatních členských států nebo třetích zemí. Schengenská úmluva byla uvedena do praxe odstraněním hraničních zábran v signatářských státech dne 19. června 1990. Úmluva stanovuje konkrétní podobu a garance pro realizaci svobody pohybu. Postupně se Schengen rozšířil na všechny státy EU s výjimkou Velké Británie, Irska, Kypru, Bulharska a Rumunska. Navíc došlo k rozšíření prostoru o tři nečlenské státy EU, kterými jsou Island, Norsko a Švýcarsko.

- **Třetí země**

Označení pro nečlenské státy EU.

- **Třetí bezpečná země**

Země, která není ani domovským státem uprchlíka, ani státem, kde žádá o mezinárodní ochranu (dříve azyl) nebo doplňkovou ochranu; v souvislosti s uprchlickou problematikou je to označení pro stát, přes který vedla cesta žadatele a ve kterém mohl požádat o mezinárodní ochranu dříve než v cílové zemi. Označení bezpečná znamená, že jsou zde dodržována základní lidská práva, země má demokratické zřízení a je schopna vést azylovou proceduru. V současné době neexistuje oficiální seznam tzv. bezpečných zemí.

- **Karanténa**

Doba většinou tři týdnů, kterou musí ze zákona strávit v separaci ten, kdo v České republice požádá o mezinárodní ochranu. Jsou mu provedena zdravotní vyšetření na infekční choroby, je podroben identifikačním úkonům (např. sejmutí otisků prstů). Po tuto dobu nesmí opustit Příjímací středisko MV ČR („uprchlický tábor“).

- **Dublinská úmluva**

Úmluva o odpovědnosti smluvních států za posuzování žádostí o azyl, uzavřená mezi členskými státy ES v r. 1990, vstoupila v platnost v roce 1997. Stanoví kritéria, podle nichž lze pro každý azylový případ určit smluvní stát, který odpovídá za azylové řízení. Umožňuje, aby se žádosti o azyl postupně nezkoumaly ve více smluvních státech nebo aby se žádný z nich nepovažoval za odpovědnou stranu.

- **Typy zařízení pro cizince:**

Přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko. Jejich zřizovatelem je Ministerstvo vnitra ČR a provozuje je Správa uprchlických zařízení (SUZ). Kromě výše uvedených zařízení existuje i tzv. zařízení pro zajištění cizinců, ve kterém jsou soustředěni převážně cizinci, kterým již bylo vydáno rozhodnutí o správním vyhoštění.

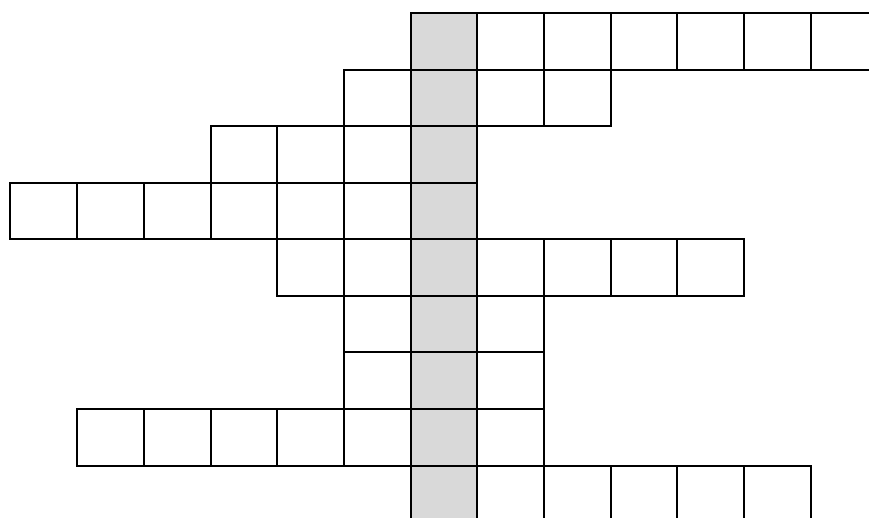
Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Kdo? Co?

Žáci mají za úkol přiřazovat významy ke slovům, které se v hodině naučí. Učitel rozdává na rozstříhaných papírech vždy pojem a význam slova. Práce ve skupinách.

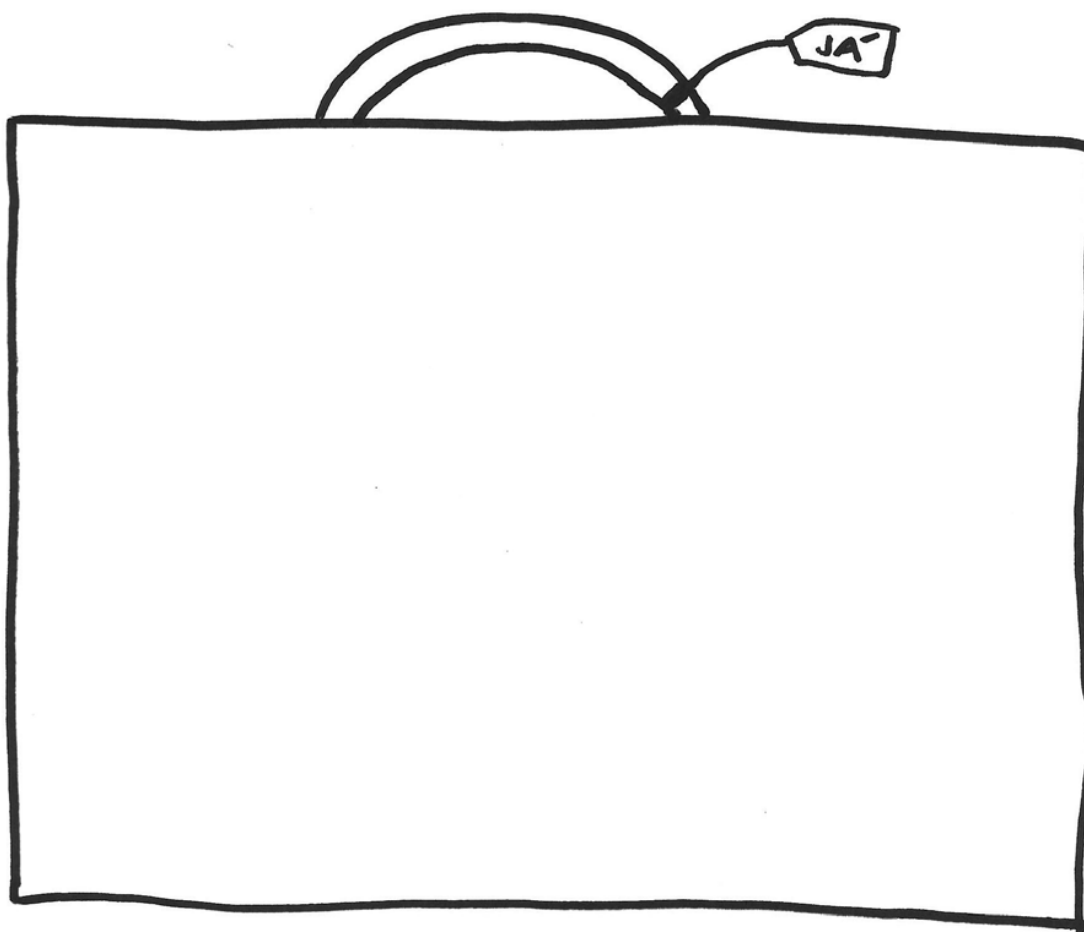
Aktivita 2: Tajenka (klíč, viz níže za aktivitami k tématu)

Doplň tajenku:

1. Člověk cestující za poznáním, odpočinkem a zábavou
2. Stavba spojující např. dva břehy
3. Ochrana uprchlého cizince, který má ve státě, jehož je občanem, obavu z pronásledování
4. Stěhování
5. Osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodů rasových, náboženských či politických
6. Cestovní dokument
7. Opak slova NE
8. Myšlená čára oddělující od sebe dva státy
9. Jeden ze světadílů

Aktivita 3

Jednoho dne se tví rodiče rozhodnou odcestovat do jiné země a už se nikdy do ČR nevrátit. Nakresli do kufru věci, které by sis musel s sebou bezpodmínečně vzít a kterých by ses nechtěl v žádném případě vzdát. Připomínáme, že kufr může vážit maximálně 20 kg.

Klíč k aktivitě č. 2 - tajenka

						T	U	R	I	S	T	A
					M	O	S	T				
			A	Z	Y	L						
M	I	G	R	A	C	E						
				U	P	R	CH	L	Í	K		
					P	A	S					
					A	N	O					
	H	R	A	N	I	C	E					
						E	V	R	O	P	A	

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Téma bylo začleněno téměř do všech vyučovacích předmětů a třídnických hodin. Pedagogové žákům nabídli výběr z výše uvedených aktivit. Aktivity byly podnětem k diskusi, např. o pobytu v cizí zemi. Některým žákům je toto téma díky jejich osobní zkušenosti blízké. Dále diskutovali o významu slova TOLERANCE, které jim vyšlo v tajence. Někteří učitelé spojili toto téma s historickými událostmi v dějepisu (válečné konflikty v minulosti a současnosti) a s poznáváním cizích zemí v zeměpisu (práce s mapou světa). Žáci diskutovali o problémech a uváděli rizika, se kterými se uprchlíci v hostitelské zemi mohou setkat. Toto téma rozvíjí prosociální citění žáků – jak mohou žáci pomoci. Téma se řešilo i v hodinách osobnostní výchovy, kdy žáci přemýšleli, jak i v dnešní době zasahují válečné konflikty do života rodin a jak na ně musí někdy lidé reagovat odchodem do cizí země.

- Paní učitelka v matematice vytvořila pro žáky úlohy k sestavování různých grafů a číselných operací vycházejících z nabízených aktivit.
- Díky tomuto tématu se žáci seznámili také s novými pojmy, vysvětlili si, co znamenají, uváděli si příklady. Byli informováni o situacích a procesech, které se vztahují k přijímání uprchlíků na našem území. Přiblížili si na různých příbězích život uprchlíků jak dospělých, tak i jejich dětí. Tím naplnili cíl toho tématu: přiblížit a realisticky žákům vysvětlit tuto problematiku spojenou s riziky a úskalími uprchlictví a také způsoby, jak jim náš stát pomáhá nacházet útočiště a lepší řešení jejich života.
- Žáci diskutovali ve skupinkách, snažili si ujasnit (formou hry Kufr) nejdůležitější věci svého života, které by si odvezli v případě vycestování z republiky. Uvědomovali si potom, jak těžké je se rozhodnout, co už se do kufru nevejde. Co mohou vzít a co musí nechat doma. Do kufru malovali nebo jen vpišovali, pracovali většinou ve skupinkách a potom o všem s třídními učiteli hovořili. Dále využívali připravené aktivity – doplňovačku a přiřazování pojmů ke slovům, která se v hodině naučili.

9. Čeština jako cizí jazyk, žák-cizinec v české škole

Toto téma má přiblížit žákům situaci ve třídě, když do ní přijde žák-cizinec. Žáci se snaží vžít do situace mladého člověka, který má začít žít a chodit do školy v cizí zemi. V tématu také uvádíme rady pedagogům, jak začlenit žáka-cizince do kolektivu třídy a školního prostředí.

Teorie pro pedagogy

Co se osvědčilo:

- Příprava třídy – povídat si s dětmi o zemi, ze které žák přichází, upozornit je na to, že nový kamarád bude potřebovat pomoc.
- Kam žáka posadíme – řešíme až po úvodních setkáních se žákem, vycházíme z toho, co bude žák nejvíce potřebovat.
- Pomoc spolužáků – hledáme ve třídě tým žáků, který bude žákovi-cizinci pomáhat. Žáci by měli tuto činnost vykonávat dobrovolně.
- Sestavení individuálního vzdělávacího plánu žáka – zjistíme, co žák umí a na čem můžeme stavět, sestavíme individuální vzdělávací plán podle aktuálních potřeb žáka.
- Metody práce – názorné hry, aktivity, při kterých se žák může neomezeně zapojit.
- Znamkování – hodnotíme individuální pokrok žáka a jeho snahu.
- Spolupráce učitelů – pracovat jako tým, pravidelně konzultovat s kolegy, zapojit ŠPP.
- Spolupráce s rodiči – nastavit pravidelnou spolupráci s rodiči, kontaktovat je na NNO, které jim mohou pomoci.

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Komunitní kruh

Příprava třídy na příchod nového žáka: Jak můžeme novému žákovi pomoci? Co pro něj můžeme udělat? Jak ho přivítáme?

Aktivita 2: Kufř

Cílem této aktivity je procvičit slovní zásobu a ukázat dětem, že i rodilý mluvčí může mít někdy problém vyhledat to správné slovo, pokud ho tíží čas. Na závěr aktivity si můžeme

s dětmi promluvit o tom, jak by mohla být hra těžká pro cizince, který se nachází v naší třídě a takovou slovní zásobu nemá.

Slovní zásobu lze procvičovat také tak, že hrajeme hru známou z televizního pořadu "Kufr". Žáci se rozdělí do týmů po dvou členech. Jednomu se drží nad hlavou cedulka s nějakým slovem, které on sám nevidí. Druhý žák se mu tuto věc/pojem snaží co nejrychleji popsat. Nesmí přitom dané slovo použít a případně nesmí ani gestikulovat. Časový limit je dvě minuty. Kdo uhodne za tuto dobu nejvíce slov, vyhrává.

Aktivita 3: Slova cizího původu

Zopakujeme se žáky přejímání slov z cizích jazyků (nejčastěji z latiny, řečtiny, angličtiny, italštiny, francouzštiny, němčiny a ostatních slovanských jazyků).

Žáci hledají jazyk, ze kterého bylo původně cizí slovo přejato. Potom mohou hledat jiná slova.

LYŽE, CUKR, MIZERA, ŽIRAFKA, CHVÍLE, VZDUCH,

- z arabštiny (cukr, žirafa)
- z ruštiny (vzduch, lyže)
- němčina (mizera, chvíle)

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Paní učitelka českého jazyka se podělila o svou zkušenost: Toto téma šlo výborně skloubit se současným učivem českého jazyka v 6. ročníku. Právě probíráme kapitolu o jazyku a řeči. Na úvod hodiny jsem seznámila žáky s pojmy jako je mateřský jazyk, slovanské jazyky a jejich rozdělení, světové jazyky apod. Ve třídě máme jednoho žáka -cizince. Jeho rodiče pochází z Arménie, ale již několik let žijí v naší republice. Oba jsou vysokoškolsky vzdělaní a mluví poměrně dobře česky. Kryštof patří prospěchově k lepším žákům a má mnohem vyvinutější jazykový cit než většina českých dětí ve třídě. Přiznal nám, že ho maminka již naučila několik ruských slovíček, ale že do azbuky zatím nepronikl. Společně jsme si zkusili obě nabízené aktivity. Nejdříve jsme tipovali, z jakého jazyka pocházejí daná cizí slova a pak jsme ověřili správnost pomocí Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Dále mě překvapilo, kolik žáků umí vysvětlit český význam cizích slov.

- V některých třídách bylo téma pojato volněji a skupinky žáků využily hraní rolí. Každá skupinka měla za úkol představit si, že do třídy přijde nový žák z Ukrajiny, který umí česky velmi málo. Měli přemýšlet a sepsat, co pro něj bude v novém prostředí nejtěžší a jak by mu mohli pomoci.
- S žáky jsme v hodině formou diskuze řešili reálnou situaci na téma „Dokázal bych si představit sám sebe, že jsem se s rodiči přestěhoval v průběhu školní docházky do jiné země a začal navštěvovat školu, která funguje úplně jinak a mluví se v ní řečí, které nerozumím?“

10. Masmédia a zobrazování cizinců a menšin

Masmédia mají na veřejnost velký vliv. Významným způsobem vstupují do života celé společnosti a ovlivňují tak celé kulturní prostředí i smýšlení jednotlivých členů společnosti. Doporučujeme navázat na témata Rasismus a xenofobie a Stereotypy a předsudky a diskutovat se žáky o tom, co si myslí o aktuálních tématech jako je diskriminace, rasismus, poruchy příjmu potravy, homosexualita. Vzhledem k tomu, že žáci tráví hodně času u televize a na internetu, mají bohaté zkušenosti, které můžeme v tomto tématu využít.

Hlavním cílem tématu je, aby žáci pochopili, že při sledování masmédií musí aktivně přemýšlet a nebrat všechna sdělení jako pravdu. Žáci by se měli naučit rozlišovat mezi jednotlivými typy médií, která jsou seriózní a která jsou chtivá senzace a využívají k tomu všechny prostředky. Předkládáme k zamyšlení text „Volný čas dětí“, připojujeme i text, který nám umožní zapojit do diskuze i rodiče.

Teorie pro pedagogy

Volný čas dětí¹⁵ (text k zamyšlení)

Děti již méně tráví svůj volný čas s vrstevníky hraním v okolí bydliště, ale po škole navštěvují různá další vzdělávací, sportovní či volnočasová zařízení, např. umělecké školy, sportovní oddíly, jazykové školy atd. Významnou část svého volného času děti věnují mediální konzumaci, která je ovšem láká stále častěji k trávení volného času doma.

Celkem dnes děti tráví mediální konzumací srovnatelné množství času jako ve škole, někteří dokonce ještě více. Navíc se často věnují více činností najednou (tzv. multitasking). Přepínat svoji pozornost mezi různými obrazovkami (například televizní, počítačovou a mobilní) jim nedělá žádný problém.

Přestože televize stále patří mezi nejoblíbenější a také nejčastější společnou zábavu rodičů a dětí, sleduje dnes většina dětí televizi nejčastěji bez rodičů. Děti si tak samy vybírají svou zábavu a my rodiče často žasneme nad tím, jak takový „chytrý“ kluk nebo holka může sledovat takovou „hovadinu“ a ještě se u toho náramně baví.

¹⁵ <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizi-nebo-ji-sleduji-samy/>

Pedagog by měl zapojit i rodiče dětí, zeptat se jich, kolik času děti tráví u televize, může je zapojit do diskuze na základě níže uvedeného textu: *Je ještě možné v dnešní době děti kontrolovat a usměrňovat mediální konzumaci dětí?*

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Síla masmédií a ovlivňování veřejnosti

Se žáky uděláme brainstorming na druhy masmédií. Následně připomeneme pojmy stereotyp, předsudek, diskriminace, rasismus, xenofobie.

Děti rozdělíme do několika skupin a každé skupině dáme vytisknutý článek z novin nebo z internetu. Žáci sami posoudí a vyberou slova, která mohou ovlivňovat názory lidí na menšiny. Úkolem žáků bude přepsat článek tak, aby neobsahoval prvky rasismu, xenofobie, předsudky či stereotypy. (Doporučujeme využít téma, které je zrovna aktuální.)

Aktivita 2: Diskuze či práce v kruhu

Jak trávím svůj volný čas? Kolik času strávím sledováním televize a na tabletu (PC)? Jaké pořady sleduji? Hraji na PC jen hry nebo se zajímám i o něco jiného? O co? Kontrolují tyto moje činnosti rodiče?

Navazte diskuzi o negativním vlivu televize a internetu na život mladých lidí. Můžete vyjít z níže uvedeného textu:

Aktivita 3: Co si myslím já¹⁶

Cílem aktivity je zvýšit citlivost žáků k projevům předsudků a nenávisti v jejich okolí.

Navrhujeme začít aktivitu diskuzí, jak v dnešní době masmédiá výrazně ovlivňují život celé společnosti. Jak je důležité přemýšlet o informacích, které se k nám dostávají a vytvářet si vlastní názor.

Postup

1. Ve třídě jsou umístěny plakáty s výroky (výroky jsou záměrně kontroverzní, projevují se v nich předsudky, rasismus a xenofobie atp.).
2. Žáci se pohybují po třídě a připisují své vlastní reakce k jednotlivým výroky. Mohou komentovat původní výrok i reakce svých spolužáků.

¹⁶ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17887/NASILI-Z-NENAVISTI.html/>

3. Následuje reflexe. Vyučující předčítá výroky a komentáře a žáci mají prostor se dále vyjádřit.

Výroky:

Rozhodně se nebudu u nás ve třídě bavit s cizincem, stejně by mi nerozuměl.

Černoši nejsou moc chytrí, hodí se spíše na sport.

Když vidím Araba, přejdu raději na druhou stranu.

Černoši mají rytmus v krvi.

Romové raději berou dávky, než aby pracovali.

Židé myslí jen na peníze, mají to v povaze. Ve firmě bych je nechtěl/a.

Vietnamci berou Čechům práci. Nepůjdu k nim nakupovat.

Ukrajinky by vysokou školu nezvládly, měly by raději uklízet.

Muslimové jsou teroristé. Nechci je mít za sousedy.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Žáci vyjadřovali své názory na cizince a národnostní menšiny, opírali se o vlastní zkušenosti s těmito lidmi. Většina žáků souhlasila s tím, že média mohou manipulovat s veřejným míněním, vytvářet falešné představy o situacích a šířit lži a dezinformace. Dospěli jsme ke společnému názoru, že masmédiá dokáží ovlivňovat lidi a jejich názory, proto je dobré při sledování médií přemýšlet a nebrat veškerá sdělení jako samozřejmé pravdy. V souvislosti s tímto tématem se žáci zajímali o Ukrajinu a její současnou situaci. Někteří projevíli obavy, zda nedojde k válce, když se do konfliktu vloží na jedné straně Rusko a na druhé straně NATO. Připomněli, kde všude se ve světě bojuje a jak je těžké vyznat se v tom, kdo je v právu, kdo je útočník a jak se o bojích informuje. Shodli jsme se na tom, že je důležité se o aktuální problémy zajímat a utvořit si svůj vlastní názor a nepřebírat jen názory druhých nebo názory, které se nám snaží vnutit sdělovací prostředky.
- V plně romské sedmé třídě nebylo těžké debatovat o stereotypech týkajících se pohledu na romskou komunitu v České republice. Žáci měli většinou názor, že zde existuje rasismus a Romové jsou diskriminováni („Jak přijde Rom na pohovor kvůli práci, tak je slušně předem odmítnut.“). Mnozí žáci však připustili, že velká část Romů pracovat nechce a využívá jen sociální dávky. V nezaměstnanosti hraje velkou roli také velmi nízká vzdělanost Romů. Co se týče ostatních komunit a ras žijících u nás,

měli žáci klasicky špatný pohled na věc. Arabové jsou podezřelí – terorismus. Jejich ženy jsou „divné“ a podezřelé kvůli zahalení. Překvapivě černoši jsou u žáků oblíbení díky výkonům ve sportu a populární hudbě.

- Ve třídě 9. BM jsme začali téma definicí masmédií, jejich pozitivní a negativní stránkou. Pozitiva a negativa byli žáci schopni jmenovat sami. Nahlédli jsme do historie našeho státu a připomněli si dobu, kdy bylo myšlení Čechů negativně ovlivňováno tiskem v podobě německé propagandy atd. Z diskuze vyplynulo, že jsou žáci v názorech na informace z médií hodně ovlivněni rodiči, hlavně v oblasti politiky. Názorům na život cizinců a menšin u nás, tak jak je představují média, nepřikládají žáci až zase tak velký význam. V názoru na ně se opírají spíše o vlastní zkušenost s těmito lidmi, neboť se s nimi setkávají denně ve škole, popř. v místě svého bydliště.
- Naše povídání jsme se žáky zahájili tím, že jsme si vyjmenovali různá média, která žáci znají a ze kterých se dozvídají informace. Diskutovali jsme o tom, která jsou více či méně seriózní, jak se snaží autoři příspěvků zvýšit sledovanost často i drobnou lží. Vysvětlili jsme si, že je potřeba udělat si vlastní názor a nevěřit všemu, co se píše nebo říká v televizi. Zvláště některé televizní kanály se vyžívají v tom, že často zveřejňují pikantní informace a vyžívají se např. v neštěstí druhých. Dále jsme si povídali o tom, jestli máme předsudky vůči národnostním menšinám. Na konci naší debaty jsme se shodli na tom, že je velmi důležité člověka poznat osobně a teprve potom si utvořit vlastní názor a nepřebírat názory od druhých nebo názory, které se nám snaží vnutit masmédiá.
- Ve třídě 9. AM jsme na toto téma diskutovali již několikrát. Vzhledem k nadcházejícím volbám a také k tomu, že žáci dospívají, zajímají se nejen o volby, ale také o názory vyučujících. Diskutovali jsme nejdříve o samotných volbách a nakonec jsem se žáků zeptala, jestli si myslí, že tisk může ovlivnit naše rozhodnutí, koho volit.
- Pobavili jsme se o tom, jaké máme druhy tisku. Současně jsme se dopracovali i k pojmům jako stereotyp, xenofobie, rasismus, předsudek. Důležité pro mě bylo, abychom se společně u těchto pojmů zastavili a snažili se je dostatečně objasnit vzhledem k tomu, že máme ve třídě romské žáky. Aktivitu jsme si trochu přizpůsobili

našemu tématu. Ve třech skupinách jsme se snažili vytvořit zajímavý plakát k blížícím se volbám tak, aby neobsahoval žádné prvky rasismu, předsudků ani stereotypu. Vzhledem k tomu, že tito žáci již dospívají a vnímají situaci kolem sebe víc a víc, aktivita se jim líbila a zapojili se do toho opravdu z plných sil.

Text k práci s rodiči

Je ještě možné v dnešní době děti kontrolovat a usměrňovat mediální konzumaci dětí?

Bývaly doby, kdy se mediální obsah konzumovaný dětmi dal poměrně snadno regulovat (v případě televize například vysílacím časem či označením hvězdičkou). Dnes s rozmachem internetu je to však stále obtížnější. Kontrola mediálního obsahu se díky internetu více přesunula ze státu na rodiče. I jejich schopnost regulace je však omezena například nižší počítačovou gramotností, ale i neznalostí, neinformovaností a laxním přístupem. Čeští rodiče jsou navíc ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi, co se týče kontroly mediální konzumace, velice liberální a benevolentní, což prokázaly mimo jiné i výsledky výzkumu EU Kids online nebo Eurobarometr 2008.

Nejde však jen o regulaci množství stráveného času nebo ochranu dětí před vyloženě škodlivým obsahem (sex, násilí, drogy atd.) Ukazuje se, že je to spíš otázka názoru a přístupu. Ti pesimističtější z nás tvrdí, že dnešní děti jsou opravdu jiné, baví je jiné věci, nebo je prostě nebaví nic. Optimistický pohled říká, že přes veškerý technologický pokrok se základní potřeby dětí příliš nemění. Stejně jako předešlé generace si potřebují hrát, vzájemně komunikovat a mají rády silné příběhy. Na rozdíl od předešlých generací si však dnešní děti stále častěji tyto potřeby uspokojují prostřednictvím médií a nových technologií.

Mediální svět dětí však rozhodně nelze opomíjet. Jsou to právě média, která v dnešní době spolu s rodinou, školou a vrstevníky nejvíce ovlivňují chování dětí i jejich názory a postoje. My rodiče, ale i škola se musíme naučit s mediálním světem našich dětí více pracovat. Jde o to maximálně využít pozitivní potenciál, který v sobě média bezesporu mají, především jejich vzdělávací a také sociální rovinu. Důležité rozhodně je zajímat se o to, co děti ve volném čase dělají, co sledují v televizi, co dělají na internetu, jaké elektronické hry rády hrají a diskutovat s nimi o tom.¹⁷

¹⁷ <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizi-nebo-ji-sleduji-samy/>

11. Násilí z nenávisti

Ve školním kolektivu se závažné incidenty z nenávisti většinou neobjevují bez předchozího varování. Ve třídách se útoky z nenávisti projevují jako tolerance k homofobním, rasistickým či antisemitským vtipům, graffiti a karikatury, otevřené negativní vymezování se vůči nemajoritním skupinám obyvatel, obliba hudby s nesnášenlivými a předsudečnými texty, revize historických událostí, veřejné schvalování aktivit skupin šířících nesnášenlivost a násilí, šikana a kyberšikana. Uvedená jednání nejsou většinou omezena pouze na území školy, třídní kolektiv negativně zasahují i tehdy, dějí-li se mimo její prostor. Neřešené projevy předsudků a nesnášenlivosti mohou být vyhroceny do fyzického násilí nebo mohou vést k sebepoškození oběti.¹⁸

Teorie pro pedagogy

Násilí z nenávisti je násilí, které je motivované předsudky útočníka vůči napadenému.

Důvody napadení:

- barva pleti, národnost či etnicita
- víra, náboženství či ateismus
- sexuální orientace či identita
- zdravotní stav
- věk
- sociální postavení
- politické postoje či příslušnost k subkultuře.

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Komunitní kruh: Co můžeme udělat proti násilí a nenávisti v naší třídě, v naší škole

Navodíme ve třídě atmosféru důvěry a nastíníme situaci: Násilí z nenávisti se může týkat i naší školy, naší třídy. Pojd'me se na něj připravit. Jak?

Žáci dávají za vedení učitele návrhy, jak předejít násilí z nenávisti, jak se proti němu bránit a co dělat, když se objeví.

¹⁸ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17887/NASILI-Z-NENAVISTI.html/>

Návrhy:

- Aktivně řešme vzniklé situace.
- Hovořme otevřeně o problémech.
- Respektujme všechny spolužáky.
- Přijměme vlastní zodpovědnost.
- Stanovme si pravidla.
- Reagujme na každý projev šikany a nesnášenlivosti.
- Poradme se se školním psychologem nebo metodikem prevence.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Aktivita sloužily k posílení respektu a tolerance ke spolužákům a jiným lidem, k posílení seberepektu, k vytváření bezpečného klimatu školy, do které všichni žáci chodí rádi. Žáci diskutovali o událostech, které se jich aktuálně dotýkají, např. pochod neonacistů 1. května, příchod nového žáka do třídy. Dalším tématem bylo omezování osobní svobody.
- K tématu jsme se dostali v rámci hodiny občanské výchovy. Diskutovali jsme o pojmech násilí, sociální skupiny, tresty, oběť-agresor, druhy násilí, násilí z nenávisti, rasismus. Dětem jsem přečetla skutečný příběh, který jsme společně rozebírali, hledali příčiny, chyby, důvody. V další části hodiny jsme se rozdělili do skupin a žáci měli za úkol předvést nějakou modelovou situaci násilí. Po každé ukázce opět probíhala diskuze.
- O tomto tématu jsme se žáky již několikrát hovořili. Nejlépe se mi osvědčuje dát dětem co největší prostor. Povídáme si o tom v debatním kroužku, ve slohu tematiku zpracováváme např. v úvaze. Velmi silný účinek má např. hra na nově příchozího žáka, kterého skupina odmítá, vyjadřuje se k němu negativně. Po tomto prožitkovém experimentu žáci obvykle přehodnotí své postoje a názory.
- Téma násilí z nenávisti jsem rozebírala se žáky 6. ročníku v hodině občanské výchovy. Nejprve jsme si povídali, co si žáci pod tímto pojmem představují. Dozvěděla jsem se, že je ubližováno často těm, kteří se odlišují od ostatních, ať už barvou pleti, vzhledem,

oblečením nebo vystupováním. Doplnila jsem, že násilí nemusí být jen fyzického rázu, ale i psychického, kdy někdo napadá druhého slovně, urážkami, posměšky atd. Každý to doplnil o nějakou svou zkušenost, ať už cizí nebo vlastní. Rozebrali jsme spolu i situaci ve třídě, protože ne pokaždé se žáci k sobě chovají tak, jak by měli.

- Téma jsme začali diskuzí, zda se žáci někdy setkali s násilím vůči sobě samým. Žáci 8. ročníku jmenovali především násilí slovní povahy (pomlouvání, posměšky, nadávky), které znají ze školy, z ulice, z domova, někteří zažili i násilí fyzické v podobě rvačky. Vymysleli jsme řadu příčin, které mohou k takovému chování vést. Žáci vzpomínali, jak na tento způsob chování sami reagovali. Od vlastních zkušeností žáků jsme se dostali až k násilí zaměřenému vůči skupině lidí. Jeho příčiny můžeme vidět v rasové, náboženské, politické či sexuální oblasti. Takové druhy násilí již bývají závažným celospolečenským problémem. Většinou za nimi stojí předsudky násilníků. Tento pojem jsme si se žáky vysvětlili.
- V 6. ročníku jsme v rámci třídnické hodiny pohovořili o násilí z nenávisti. Vzhledem k lokalitě, ve které se naše škola nachází, je toto téma více než aktuální. Vymýšleli jsme si různé modelové situace, např. jak se správně zachovat, když někdo někomu nadává kvůli jiné barvě pleti nebo když někdo pochází z jiné země a má jiné zvyklosti. Na koho se obrátit např. při fyzickém či slovním útoku, jak postupovat, když někdo omezuje práva dítěte a celkově svobodu člověka. Diskutovali jsme také o tom, jak se poškozené osoby cítí a kdo by jim mohl v dané situaci pomoci. Tato debata byla určitě přínosná a věřím, že u žáků zvýšila citlivost k projevům předsudků a nenávisti v jejich okolí.

12. Inkluzivní vzdělávání: Kdo, co, jak a proč?

Teorie pro pedagogy

Inkluze znamená, že se dítě se speciálními vzdělávacími potřebami učí ve třídě se svými vrstevníky a participuje na aktivitách jako člen třídního kolektivu a to za přítomnosti všech potřebných podpor.¹⁹

Inkluzivní vzdělávání: Inkluzivní vzdělávání je tedy takové vzdělávání, do kterého jsou zapojeni všichni žáci bez ohledu na jejich speciální vzdělávací potřeby a možnosti. Na tyto jejich potřeby a možnosti pak škola odpovídá prostřednictvím různých podpůrných opatření.

Následující tabulka²⁰ shrnuje, jaké potenciální přínosy může inkluzivní vzdělávání mít, ať už jde o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo jejich spolužáky, u kterých tyto potřeby nebyly diagnostikovány.

Přínos pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	Přínos pro žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb
1. Přátelství	1. Přátelství
2. Častější navazování sociálních vztahů	2. Větší schopnost přijetí diverzity a hodnocení jejího přínosu
3. Více vzorů k dosahování akademických úspěchů, sociálních dovedností a způsobů chování	3. Větší porozumění rozdílům mezi lidmi
4. Jsou více vystaveni běžnému kurikulu (tedy RVP pro základní školy)	4. Větší respekt k lidem obecně
5. Lepší výsledky v dosahování cílů stanovených v IVP	5. Větší připravenost na dospělý život v inkluzivní společnosti
6. Větší schopnost učit se nové	6. Více příležitostí naučit se

¹⁹ <http://czechkid.cz/si1540.html>

²⁰ <http://czechkid.cz/si1540.html>

dovednosti a schopnost generalizovat	dovednosti vyučovat ostatní
7. Častější a snazší integrace do různých prostředí v budoucnu	7. Lepší akademické výsledky
8. Více možností k interakcím	8. Potřeby všech studentů jsou vnímány ze strany vyučujícího citlivěji
9. Větší očekávání ze strany vyučujících, spolužáků i sebe sama	9. Poskytování více různých zdrojů a vyučovacích metod
10. Lepší spolupráce mezi vyučujícími na dané škole	
11. Lepší spolupráce s rodiči	
12 Rodiny jsou více integrovány v místní komunitě	

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Galerie

Aktivita zaměřená na vytváření pocitu sounáležitosti ve třídě a odhalování přínosu, kterým jsou pro třídu jednotliví žáci.

Pomůcky: balicí papír, listy papíru, alespoň jeden fix pro každého žáka, lepicí páska

Cílem aktivity je:

- vytvoření pocitu sounáležitosti a přátelství ve skupině
- seznámení se se zájmy, nadáním a zkušenostmi členů skupiny
- vnímání a uvědomění si sebe sama
- vnímání ostatních spolužáků
- vnímání společných a rozdílných rysů členů skupiny
- rozvoj sebeúcty
- přijetí skupinou

První část:

1. Požádejte žáky, aby své archy balicího papíru přehnuli na polovinu a pak na čtvrtinu, papír znovu narovnali a na vzniklých přehybech namalovali linky a uprostřed středový kruh.

Jednotlivé kvadranty jsou určeny pro různé informace:

- a) do levého horního napíše důležité základní informace o sobě
 - b) v pravém horním kvadrantu popíše své oblíbené činnosti
 - c) do pravého dolního uvedou svá zvláštní nadání, dovednosti, schopnosti a zájmy
 - d) v levém dolním popíše své naděje a obavy týkající se budoucnosti
 - e) do středu kruhu nakreslí znak nebo symbol vystihující podstatu své osobnosti a svého pohledu na svět
2. Poté vyvěste hotové plakáty na zeď a ke každému připevněte list papíru.

Druhá část:

1. Vyzvěte žáky, ať si díla ve vzniklé „galerii“ prohlédnou a snaží se vzájemně o sobě co nejvíce dozvědět. Na připojené listy papíru mohou psát vzkazy a poznámky k jednotlivým vystaveným „exponátům“. Poznámky se mohou týkat věcí, pocitů, myšlenek a zkušeností, které má autor poznámky s autorem plakátu společně. Žáci mohou také připsat myšlenky, o něž se chtějí s autorem plakátu podělit.

Užitečné je schovat si plakáty z „galerie“ a vrátit se k nim s určitým časovým odstupem.

Aktivita 2: Inkluzivní třída a rozvoj sociálních dovedností

Diskuze k aktuální situaci ve třídě. Například proč sedí Petr o přestávce vždycky sám stranou od ostatních?

Inkluzivní třída se nesoustřeďuje pouze na akademické výsledky, ale také na rozvíjení sociálních dovedností žáků, učí je týmové práci, jak mezi sebou navazovat kontakty, jak spolu vycházet, přestože má každý jiné schopnosti. Žáci se učí respektovat a pozitivně hodnotit odlišnosti a schopnosti, které každé dítě do kolektivu přináší a přispívá současně k tomu, že se v nich rozvíjí pocit sounáležitosti.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- Paní učitelka v 6. třídě žákům nejdříve vysvětlila neznámé pojmy. V této třídě je hodně romských žáků a také hodně žáků se SPU, jedná se tedy o třídu inkluzivní. Děti měly vyjmenovat, co jim již zmíněná inkluze přináší – shodly se na kamarádství

a dobré komunikaci s učiteli. Aktivitu Galerie nahradili žáci ve třídě jednodušší variantou – každý žák dostal list papíru, kam měl napsat informace o sobě, co rád dělá, co naopak rád nemá, jaké má schopnosti a zájmy, čím by chtěl být v budoucnu. Papíry se daly na jednu hromadu, každý přečetl jeden (ne ten svůj) a ostatní měli hádat, o kterého žáka jde. Tato aktivita se dětem velmi líbila.

- Inkluzivní vzdělávání je v jedné z 8. Tříd řešeno jako skupinová integrace žáků s různými SPU. Někteří žáci mají problémy v českém jazyce, ale vynikají v jiných předmětech, např. v tělesné výchově, v informatice, v biologii, ve výtvarné výchově, jeden žák je velmi technicky nadaný. V občanské výchově žáci zkusili testy na kritické myšlení. Zpočátku se jim úkoly zdály být obtížné, nicméně po vysvětlení jednotlivých úkonů se sami aktivně zapojili. Navzájem se přesvědčovali o tom, kdo a proč má pravdu, a vzájemně si vysvětlovali, jak došli k řešení úkolu. Při plnění úkolů si uvědomili, že nezáleží na tom, jaké má kdo známky, ale jak jsou schopni spolupracovat a společně zvládat obtíže.
- V 7. třídě se snažíme respektovat jeden druhého nejen v rámci inkluze. Každý žák si v třídním kolektivu vybuďoval svoji pozici. Někteří jsou vůdčími osobnostmi, jiní se raději přidávají k většině. Děti už za ty roky, co spolu tráví čas v jedné třídě, vědí o sobě, kdo v čem vyniká. Toho využíváme např. hned na začátku roku, když volíme třídní samosprávu.

Někdo je dobrý v matematice, tak se stane třídním pokladníkem, jiný má vztah k přírodě a rostlinám, tak je květinář. Další žáci se zase stanou starostou a místostarostou třídy, odpovědně chodí na schůzky žakovského senátu a následně informují třídu, co se ve škole připravuje.... Každý si najde to, co mu vyhovuje a v čem je dobrý. Tím obohatí celý kolektiv.

Další příklad, jak podporovat sociální dovednosti ve třídě, je skupinová práce. Žákům se zadá práce na určité téma a je velmi zajímavé pozorovat, jak se úkolu jednotliví členové skupinky zhostí. Jak si rozdělí role, kdo přichází s nápady, komu se daří vymyslet řešení problému.

Ve třídě se snažíme tolerovat individualitu každého jedince, který je součástí třídního kolektivu. Snažíme se začleňovat ty méně průbojné a potlačit nevhodné chování výstředních jedinců, kteří by vnášeli do kolektivu negativní prvky a zhoršovali klima třídy.

13. Romská rodina a vzdělávání

Teorie pro pedagogy

Všichni pedagogičtí pracovníci by si měli být vědomi klíčového významu, který má vzdělávání v procesu úspěšné integrace Romů do české společnosti, zejména pak nutnosti vyrovnávání životních šancí Romů s majoritou (především pak v dosahování rovnosti vzdělávacích příležitostí).

Strategie MŠMT formuluje čtyři stěžejní obecné linie podpory vzdělávání romských dětí:

- podpořit Romy ve vzdělávání na všech jeho stupních i po skončení povinné školní docházky s cílem zlepšit jejich možnosti zaměstnání;
- prostřednictvím zlepšení vzdělávání Romů zvýšit jejich zaměstnanost a tím i sociální postavení;
- napomoci rozvoji romské kultury a tradic;
- podpořit postupné směřování České republiky k etnicky pestré a občansky jednotné společnosti.

Tato podpora se má promítat do následujícího komplexně strukturovaného systému edukace, obsahujícího zpětné vazby a evaluace:

- předškolní vzdělávání a příprava pro úspěšné zahájení školní docházky
- nepovinná výuka romského jazyka, dějin a kultury pro romské děti i pro další zájemce
- podpora v průběhu povinné školní docházky
- poradenská činnost při výběru povolání
- podpora žáků při studiu a přípravě na povolání
- podpora smysluplného trávení volného času
- šíření informací o Romech
- výchova k toleranci a odbourávání vzájemných předsudků pro všechny děti
- podpora začlenění multikulturní výchovy do pregraduálního i dalšího vzdělávání pedagogů

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Romská lidová pohádka – Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku²¹

Byl jednou, můj sladký, požehnaný Bože, byl jeden král. Ten král si vyjel na lov. Chodil s pány po lese – a Bůh dal noc. Temná noc, ani měsíc, ani hvězdy, nic a páni ztratili cestu, zabloudili. Co teď? Nezbyvá než přenocovat v lese. Králi byla zima, čím ho přikrýt? Jedno takové mladé páže, gádžovský kluk, povídá: „Králi, já si sundám kabát a jestli chcete, můžete se s ním přikrýt.“

Král vzal kabát, uložil se na jehličí, jenomže kabát byl krátký. Králi čouhaly buď nohy, nebo ruce.

„Pánové,“ povídá král, „kdo mě tímto kabátem přikryje tak, aby mi nečouhaly ani ruce, ani nohy, toho udělám ministrem.“ Pánové utíkají ke králi, každý by chtěl být ministrem. Jeden pán se pokouší krále přikrýt, přitáhne králi kabát ke krku, jenomže králi čouhají nohy až po kolena. Druhý pán přikrývá krále, přetáhne kabát přes nohy, jenomže teď zůstal králi venku hořejšek skoro až po pás. Pánové obracejí kabát, takhle, takhle, takhle, ale nikdo nedovede krále řádně přikrýt.

Král s sebou bral na lov taky jednoho Roma. Nosil pánům pušky a zbraně. Ten Rom přijde ke králi a povídá: „Kdybyste byl, králi, od té dobroty a dovolil, abych dirigoval já.“ „Dobrá, cikáne, budiž,“ řekl král, protože už mu byla pořádná zima. „Lehněte si na bok, králi, a skrčte nohy, jak nejvíc umíte,“ povídá Rom. „Tááák, tááák, tak je to dobře! A teď přitlačte kolena ke svému královskému břichu.“ Král ohnul nohy, přitiskl si kolena k břichu, Rom přes něj přehodil kabát a král byl přikrytý od hlavy až k patě. „Jejda, cikáne, kde ses naučil tak krásně přikrejšvat?“ ptá se král.

„V nouzi se naučíš všemu,“ povídá Rom. Doma měl jednu krátkou roztrhanou deku, a tak věděl, jak se musí člověk přikrýt, aby mu nebyla zima. A proto se říká: Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku. A tak udělal král Roma ministrem, a jestli neumřeli, žijou dodnes.

1. Žáci napíší volným psaním: KDO JE CHYTRÝ ČLOVĚK.

2. Žáci usuzují, o čem asi bude příběh s názvem „Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku“.

²¹ M. Hübschmannová: Hin man ajsi čhaj, so... Romské hádanky, Fortuna 2003.

3. Naváží četbou části textu končícího větou: „Pánové,“ povídá král, „kdo mě tím kabátem přikryje tak, aby mi nečouhaly ani ruce, ani nohy, toho udělám ministrem.“

4. Žáci se pokusí o rekonstrukci situace. Vezmou si bundu, svetr, kabát. Zvolí krále, ke kterému se budou chovat s úctou, a pokusí se ho přikrýt tak, jak žádá král v textu. Předtím nechá učitel žáky odhadnout, jak situace dopadne. Žáci vyjádří svoje názory a návrhy.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky:

- V 9. třídě jsou tři romští žáci. Ničím se neliší od ostatních. Děti ve třídě jsem se zeptala, jaký mají názor na vzdělání. Jelikož mají podané přihlášky na střední školy, považují všichni za důležité se na svoji vybranou školu dostat. Alespoň jeden obor na přihlášce je ten, který si žáci vybrali sami, protože o něj mají skutečný zájem. Diskutovali jsme o důležitosti vzdělání a došli jsme k závěru, že je pro ně vzdělání důležité, aby mohli v budoucnu dělat práci, kterou chtějí. Význam slova a důležitost vzdělání všichni žáci správně pochopili. V rámci aktivity se žáci zamýšleli nad pojmem „chytrý člověk“. Každý viděl chytrost v něčem jiném, např. chytrý je jedničkář ve škole, člověk vykonávající dobře placené povolání, člověk, který vymyslí něco zajímavého, nebo prostě ten, kdo umí druhému pomoci. Do diskuze na toto téma se zapojili všichni žáci.
- V 8. třídě máme dva romské žáky, kteří opakovali 7. ročník. Původně chtěli pokračovat do 9. třídy, ale po pololetí se rozhodli, že si podají přihlášky na střední školu. Část hodiny občanské výchovy jsme věnovali seznámení se s příručkou o středních školách, orientovali se v ní a vyhledávali vhodné obory pro žáky s neukončenou 9. třídou. Protože měli oba značnou absenci, nebyli v 1. pololetí z několika předmětů hodnoceni. Dalo mi značnou práci přesvědčit je, aby do těchto předmětů alespoň něco udělali a dostali známku. Rozhodnutí k ukončení školní docházky bylo pro mě dost překvapivé, nicméně oba uváděli, že jejich stejně staří kamarádi už budou vycházet, proto ve škole nezůstanou ani oni. Chodit dál na střední školu značně závisí na rodinném prostředí: Rodiče prvního žáka oba pracují, takže předpokládají, že také on bude mít zaměstnání. Druhému žákovi je to vlastně jedno. Otec nepracuje a jemu samému jde jen o to, aby na něj rodiče dostávali přídavky. Je přesvědčen, že peníze nějak získá i bez práce.

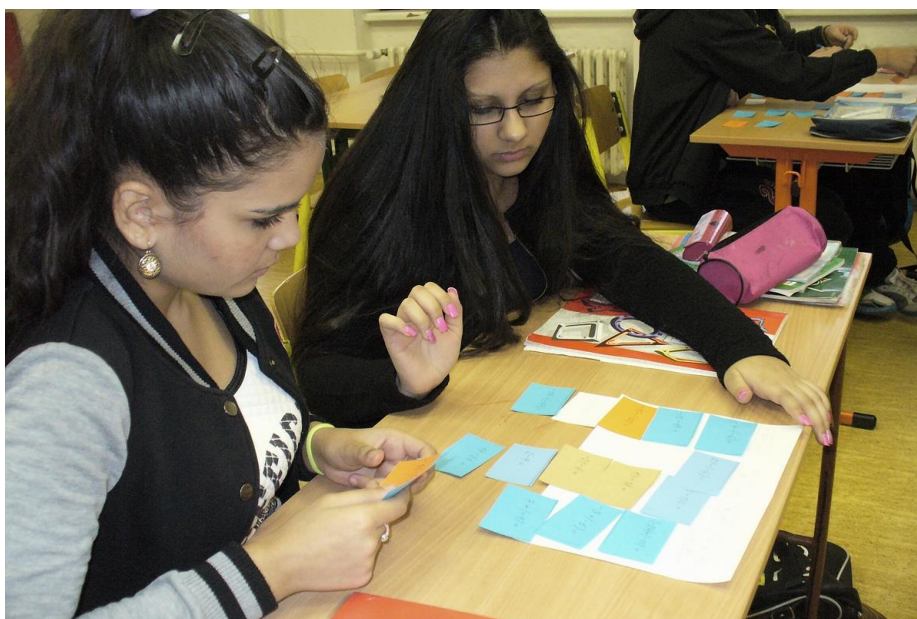
Třetí žák romského původu chodí pravidelně do školy. Ačkoli má slabé výsledky v matematice, na konci prázdnin vždy udělá opravnou zkoušku a postupuje se třídou. Zvláště jeho matka dbá na to, aby zdárně dokončil základní školu.

- Paní učitelka českého jazyka a literatury k tomuto tématu napsala: „Učím český jazyk a literaturu, a to není pro romské děti určitě snadné. Z hlediska jazyka pozoruji horší slovní zásobu, výslovnost a většina má kromě pravopisu problémy s tím, že nerozezná správně krátké a dlouhé samohlásky.

Nečíst knihy je dnes obecně v módě i v neromských třídách, takže tady tomu není jinak. Bohužel i šikovným dětem, kterých není málo, chybí v tomhle směru doma zázemí, knihy téměř nebo vůbec nemají, nedostávají je k Vánocům ani k narozeninám, do knihovny chodí málokdo. Takže vytvořit referát o přečtené knize je nereálné. Většinou je jejich jediným čtením čtení ve škole, které je potom samozřejmě i ve vyšších ročnících u mnoha dětí slabé.

Co se týče zájmu rodičů, český jazyk společně s matematikou bývá považován za hlavní předměty, přesto jsem se na třídních schůzkách nesešla s rodiči ani jednoho ze svých žáků, kteří by se přišli zeptat, jak jejich dítě prospívá v českém jazyce.

Práce doma je u většiny žáků žádná nebo velmi slabá. Víceméně záleží na žákovi, zda je studijní typ, pak pracuje a snaží se, nebo je mu to jedno. Vliv rodičů na výsledky školní práce není příliš velký. Občas je někdo motivován penězi jako odměnou za pěkné známky.“

14. Specifika vzdělávání romských žáků

Největším problémem neúspěchu romských dětí přicházejících do první třídy je nepřipravenost nejen na školu, ale i na soužití s majoritní společností. Děti neumějí základní dovednosti, neznají základní pojmy, které ostatní děti získaly buď v rodině, nebo ve školce. Je mnoho romských rodičů, kteří by svému dítěti se školou pomoci chtěli, ale jejich snahy mohou ztroskotat na nedostatku vzdělání, nepochopení situace a nedostatku finančních prostředků. Je ale i mnoho takových rodičů, kteří o dítě ve škole zájem vůbec nemají.

Teorie pro pedagogy

Každé dítě bez ohledu na příslušnost k národu, rase či náboženskému vyznání má právo na vzdělání, které má být zaměřeno na plný rozvoj jeho osobnosti. (OSN, Charta lidských práv 10. 2. 1948)

Romské dítě se dá snadno ovlivnit a dovede se rychle nadchnout iluzí. Většinou nebývá trpělivé ani svědomité. Romské dítě má jiný přístup k plnění úkolů, převládá u něj aktuální potřeba příjemnosti bez ohledu na důsledky. Nedokáže se chovat požadovaným způsobem, protože mu to přináší omezení. Výsledkem interakce vrozených dispozic a specifického působení romské subkultury je nezdrženlivost, výbušnost, sklon k předvádivosti.²²

Vzdělávání romských dětí v českých školách je třeba vnímat jako problém, jehož řešení může do značné míry ovlivnit současnou situaci soužití romské minority s majoritou.²³

Škola je instituce, která má předpoklady podporovat rozvoj osobnosti jedince. Školní vzdělání neexistuje osamoceně, paralelně se školou působí i jiné vzdělávací instituce a zdroje. Je to nejbližší *sociokulturní prostředí*.²⁴

Tím, že Romové uznávají jiné hodnoty než majorita, prohlubuje se mezi českým a romským etnikem rozdíl v dosaženém vzdělání. Pro Romy je důležitější rodina než práce a školní

²² Moravcová, M., Bartoňová M., Předškolní vzdělávání u dětí romského etnika. Bakalářská práce, PdF MU, 2006

²³ Balabánová, H.: Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava a uplatnění. In.: Romové v České republice (1945-1998). 1. vyd. Socioklub, Praha 1999. s. 333-351. ISBN 80-902260-7-8.

²⁴ Bartoňová M. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o. Skorkovského 70a, 2005, 187 s. ISBN 80-86633-37-3

vzdělávání je na jejich hodnotovém žebříčku někde hluboko pod touhou získat pro svoji rodinu co nejvíce peněz. To ovšem neznamená, že by si nevážili vzdělaných lidí. Vzdělanými lidmi ze své komunity se rádi chlubí.

Některé romské děti zažívají **školní neúspěch** již v 1. ročníku základní školy. Škola by měla k takovému žákovi přistupovat individuálně a vytvářet podpůrná opatření.

Jednou z příčin nižší vzdělanostní úrovně romských dětí je nedostatečná znalost jazyka majoritní společnosti. Většina romských dětí mluví tzv. **romským etnolektem češtiny**. V důsledku rychlého školního tempa se jazyková bariéra dětí prohlubuje. Dítě, které postupně ztrácí kontakt s učitelem, protože mu nerozumí, se přestane brzy zajímat o školní práci. Pravdou ovšem je, že Romové jsou občané ČR, jejímž úředním jazykem je čeština a je pro ně **životně důležité se naučit dobře česky**.

Podmínky vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Pro úspěšné vzdělávání žáků z kulturně odlišného a sociálně znevýhodňujícího prostředí je nejdůležitějším činitelem především učitel, který své žáky i jejich rodinné prostředí dobře zná, dovede volit vhodné přístupy a vytvářet ve třídě i ve škole příznivé společenské klima.

Škola musí respektovat nejlepší zájmy dítěte. Musí tedy využívat výukové postupy vhodné pro rozmanité učební styly žáků a různé způsoby organizace výuky, plánovat výuku tak, aby vycházela ze zájmů, zkušeností a potřeb žáků různých kultur, etnik a sociálního prostředí.

Pro úspěšné vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním je potřebné zabezpečit tyto podmínky:²⁵

- individuální nebo skupinovou péči
- přípravné třídy
- pomoc asistenta pedagoga
- menší počet žáků ve třídě
- odpovídající metody a formy práce
- specifické učebnice a materiály
- pravidelnou komunikaci a zpětnou vazbu
- spolupráci s psychologem, speciálním pedagogem, etopedem, sociálním pracovníkem, případně s dalšími odborníky

²⁵ RVP ZV 2005

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Komiks

K tomuto tématu doporučujeme pro práci se žáky skvělý komiks²⁶ spojující romskou současnost a historii (*Komiks o romské historii*, reedice 2010). Po diskuzi, kterou určitě komiks vyvolá, mohou žáci ve skupinách hovořit o jednotlivých obdobích historie Romů a zakreslit časovou osu historických mezníků.

Aktivita 2: Historie romského národa

Pomůcky: projektor, notebook, interaktivní tabule

Cíl:

- seznámit žáky s historií romského národa
- představit základní atributy života Romů (vlajka, hymna)
- poskytnout pravdivé informace o romském národě
- pomoci dětem vytvořit si vlastní názor na danou problematiku
- předcházet předsudkům a negativním stereotypům
- vybudovat v dětech toleranci k národnostním menšinám

Žáky krátce seznámíme s historií romského národa, představíme jim základní atributy života Romů (vlajka, hymna). Následuje diskuze.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- V 6. třídě jsme diskutovali o pojmu vzdělání, co si pod tím žáci představují. Dále jsme přešli k tomu, jestli a proč je vzdělání důležité a co je potřeba udělat, abychom získali určitý stupeň vzdělání. Žáci hovořili o tom, čím by v budoucnu chtěli být, jestli chodí rádi do školy. Závěrem se všichni shodli na tom, že vzdělání je v dnešní době velmi důležité, že je potřeba nejen chodit do školy, ale připravovat se i doma, což, jak mnozí sami přiznali, „se jim mnohdy nechce“. Všichni žáci by po základní škole rádi pokračovali dále ve studiu ať už na odborném učilišti nebo na střední škole.
- Naši třídu navštěvuje několik romským žáků, proto jsme měli tu možnost si povyprávět o tom, jak žijí romské rodiny, jaké jsou jejich zvyky, tradiční jídla,

²⁶ <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/>

vzdělání a vše ostatní, co se týká romské kultury. Žáky tato diskuze velmi zaujala a zajímali se o vše z prostředí romských spolužáků. Nakonec jsme si přečetli komiks, kde se objevuje i romský jazyk.

- Vzhledem k tomu, že jsem třídni v 9. ročníku, je pojem vzdělání, vzdělávání na denním pořádku. S žáky jsme si vysvětlili a probrali důležité aspekty potřebné ke vzdělávání. Probrali jsme, zda je důležité mít vzdělání a diskutovali jsme také o systému školství, přípravě žáků na vyučování apod. Pobavili jsme se o jejich snech, jaké mají cíle týkající se vzdělání, co chtějí dělat. Na závěr jsme se shodli, že vzdělání je důležité pro každého jedince z naší společnosti a že je třeba stále rozšiřovat své obzory.

15. Náboženský prožitek, náboženské tradice a současnost

Cílem tohoto tématu je pěstování vztahu k tradicím, rozvíjení osobnosti žáka a napomáhání chápání okolního světa. Učitelé budují a rozvíjejí v dětech morální principy, jako jsou pozitivní chování, rozvoj smyslu pro duchovní hodnoty a snahy o vytvoření dobrého a bezpečného prostředí ve škole.

Teorie pro pedagogy

Náboženství je i v dnešní době hodně diskutovaným tématem. Stále existují lidé, kteří si i přes vědecký pokrok a rozvoj techniky nedokáží některé skutečnosti vysvětlit. Lidstvo bude pravděpodobně navždy pátrat po okolnostech vzniku světa a lidské existence. Lidé stále hledají odpovědi a touží zjistit, co je po smrti čeká. Proto je náboženství, které po mnoho generací na podobné otázky odpovídá, stále neodmyslitelnou součástí lidské společnosti a historie světa. Náboženství je fenomén, který i v dnešní pokrokové době poskytuje mnoha lidem naději a odpovědi na životní otázky.

Ponecháváme na rozhodnutí učitelů, jak budou v tématu dále pokračovat, zda budou se žáky diskutovat o víře, o náboženské svobodě a toleranci. Mohou se žáky diskutovat o respektu k náboženskému vyznání, o hlavních náboženských směrech. Žáci mohou položit učiteli otázku „Jste tolerantní? Respektujete víru jiných lidí?“ a diskutovat mezi sebou k tématu náboženských tradic.

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Kritické myšlení²⁷

Přečtěte si článek o udržování náboženských tradic u nás, které jsou v mnoha regionech na Moravě i v Čechách spjaty s bohatými lidovými tradicemi a nošením lidových krojů. Po přečtení můžete se žáky diskutovat o tom, jaké oni sami znají náboženské tradice, poutní místa, náboženské obřady. Můžete navázat na jejich znalosti z dějepisu a dalších předmětů.

²⁷ <http://hodoninsko.eu/cs/turisticke-info/tradice-zvyklosti/naboenske-tradice>

Aktivita 2: Téma pro komunitní kruh

Učitel v komunitním kruhu, nebo v důvěrné atmosféře ve třídě hovoří se žáky na téma: *Morální hodnoty, pozitivní výchova, vytvoření dobrého a bezpečného prostředí ve škole.*

Aktivita 3: Práce ve skupině

Učitel předloží každé skupině obrázky náboženských symbolů. Žáci mají za úkol poznat, o jaké náboženství se jedná. Následně může proběhnout diskuze k jednotlivým náboženstvím.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Práci s dětmi k tomuto tématu jsme založili na besedách, diskuzích a aktivitách, které byly součástí třídnických hodin a dalších předmětů, zejména občanské výchovy, dějepisu a českého jazyka. V besedách jsme hovořili o různosti a současně jednotnosti všech hlavních světových náboženství. Žáky velmi zaujalo poznávání symbolů typických pro jednotlivá náboženství.
- V hodině jsme se rozdělili do čtyř skupin a každá dostala na lístku zpracované nejdůležitější informace o světových náboženstvích – křesťanství, islámu, buddhismu a judaismu. Vzhledem k tomu, že se jedná o šestáky, jednotlivá náboženství jsme si pouze přiblížili, včetně symbolů, a nepouštěli se do aktivit, kde jsou již potřeba určité znalosti. Společně jsme ještě pohovořili o sektách. Překvapilo mě, že některé děti znají ze zpráv mnoho o životě sekt a rovněž se zmínily o hrozivých koncích života členů některých sekt.
- V občanské výchově v 7. ročníku jsme hovořili o tématu světová náboženství. Žáky toto téma zajímá, velice dobře se zapojili do poznávání symbolů různých náboženství. Někteří mají vlastní znalosti o křesťanství, neboť pocházejí z katolické rodiny. Islám poznávali podle oblečení žen, protože se s tím mohou setkat i v našich ulicích. Některé poznatky o judaismu mají z literatury, neboť v letošním roce probírají bibli a biblické příběhy. Tématu náboženské manipulace se budeme věnovat v dalších navazujících hodinách.

16. Křesťanství v České republice

Cílem tohoto projektového vzdělávání v oblasti multikultury je hlubší pohled na křesťanství a s ním související tradice a zvyky. Diskuze k tomuto tématu má vést k poznání, toleranci a respektu. Téma doporučujeme zařadit v období Vánoc, kdy tradice křesťanství a jeho historii vnímá většina z nás nejsilněji.

Teorie pro pedagogy

Ve světě se v současné době vyskytují čtyři základní náboženské směry

- křesťanství
- judaismus
- islám
- buddhismus

Křesťanství je (vedle židovství a islámu) jedno ze tří monoteistických náboženství.

Současná situace

Česká republika patří mezi nejsekularizovanější státy na světě. Všichni naši sousedé mají mnohonásobně vyšší stupeň obecné religiozity. U nás děti z věřících rodin svou náboženskou příslušnost obvykle neprojevují, často se za ni do jisté míry stydí, případně jsou rády, když se jim spolužáci neposmívají a když jim „odpustí“ či „tolerují“, že ony nebo jejich rodiče jsou věřící.²⁸

Nabídka aktivit pro žáky

Pokud chcete využít toto téma opravdu vánočně, nahlédněte do souboru materiálů na webu <http://deti.vira.cz/Bible-pro-deti/Stary-zakon/Noe-1>

<http://deti.vira.cz/Bible-pro-deti>

Najdete tam omalovánky, vánoční příběhy a další vánoční inspiraci z webových stránek, které obzvláště v 6. a 7. ročníku udělají žákům radost. K tomu patří i povídání o křesťanských Vánocích (Aktivita 3).

²⁸ <http://www.czechkid.cz/si1100.html>

Aktivita 1: Moje kostka, tvoje kostka

Cíl: Prozkoumat vlastní identitu a proces její tvorby

Popis aktivity: 1. Každý účastník dostane jednu rozloženou papírovou kostku a na každou její stranu píše odpověď na otázku „Kdo jsi?“, „ Jaké hodnoty jsou pro tebe důležité?“ Poté kostku slepí.

2. Účastníci se rozdělí do malých skupin. Ve skupinách účastníci jeden po druhém házejí svou kostkou (v případě, že nechtějí nechat hrát náhodu, vyberou si jednu její stranu, o které chtějí mluvit) a vždy krátce popíší, co pro ně ta která kategorie znamená.

Pozn.: Dopředu je potřeba účastníky upozornit na to, že mají hovořit jen o tom, o čem se jim hovořit skutečně chce.

Závěrečná reflexe probíhá s celou třídou. Jde o to dobrat se toho, které kategorie účastníci považovali při odpovědi na otázku „Kdo jsi?“ za důležité.

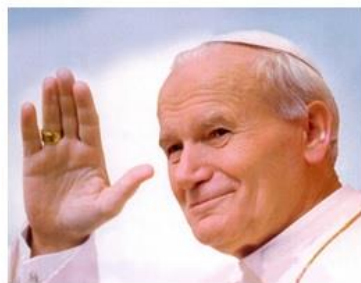
Aktivita 2: Co víme o křesťanství

Dovedete správně přiřadit?

ATMAKTZRTEAE

Pocestný kazatel,
křesťan, zrazen a
ukřižován, posmrtné
nanebevzetí

AJN VAPLE2

Zakladatelka
misionářského řádu,
pracovala pro chudé

ŠJŽEÍ ZNKAERÝST

Představitel nejvyšší
hodnosti církve
římkokatolické
nazýván též „svatý
otec“

Aktivita 3: Komunitní kruh k adventu a k Vánocům

Komunitní kruh: Povídání o adventu a Vánocích jako křesťanských svátcích, výroba betlému, proč si dáváme dárky, symboly vánoc a křesťanství, pomoc potřebným, osamělým a starým lidem, můžeme si společně přečíst níže uvedené texty a hovořit o nich.

ADVENT

Plamínek první svíčky na adventním věnci oznamuje začátek nového liturgického roku a také jeho prvního období: čekání na Vánoce. Každou ze čtyř adventních nedělí se na věnci zapaluje jedna svíčka navíc. Až se rozhoří všechny čtyři, bude blízko Štědrý den.

VÁNOCE

Vánoce jsou opravdu velikými křesťanskými svátky. Začínají 25. prosince slavností Narození Páně. Starým českým jménem se jí říká Boží hod vánoční. Ale první sváteční chvílí je Štědrý den 24. prosince. Ke křesťanským slavnostem totiž vždycky patří už předchozí večer. Vánoční doba pak trvá skoro tři týdny - do svátku Křtu Páně, který je v neděli po 6. lednu.

Pamatuješ ještě, jak jsi prožil poslední Vánoce? A víš, proč se dělají všechny ty vánoční přípravy, proč se zdobí stromeček a staví jesličky, proč chodíme na slavnostní bohoslužby, zpíváme koledy, prostíráme sváteční stůl a s láskou připravujeme dárky?

Ježíšovo narození se začíná oslavovat právě na Štědrý den. Lidé jdou do kostela na mši, všechno je slavnostní, je tam postavený betlém, zpívají se koledy.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- V hodině občanské výchovy jsme se věnovali tradici vánočních svátků, které jsou svázány s biblickým příběhem o narození Ježíše. Navázali jsme na ukázkou z Biblických příběhů od Ivana Olbrachta, kterou jsme se žáky četli v literatuře. Ježíš tam vysvětluje, proč přišel na svět. Diskutovali jsme o jeho sděleních „Abych šířil pravdu.“, „Abych spasil svět.“ Žáci se mohli vyjádřit k tomu, co považují v křesťanství za důležité, co jim připadá v dnešním světě jako přežitek. Co si myslí o lidech, kteří nevěří, co naopak o věřících? Dostali jsme až k náboženským válkám ve středověku a vysvětlili si tak nebezpečí náboženské nesnášenlivosti. Na téma budeme navazovat v literatuře, kde se dostaneme k Husitské kronice a ke škodám, které v českém království napáchaly husitské války.

- V 8. třídě jsme na toto téma diskutovali v komunitním kruhu. Nejdříve jsme si řekli, co víme o náboženství, jaké směry známe. Poté jsme si objasnili náboženské směry: křesťanství, judaismus, islám i buddhismus. Po diskuzi o jednotlivých směrech a základních znacích jsme se pustili do přiřazování známých osobností do jednotlivých náboženských směrů.
- Tímto tématem jsme se v 9. ročníku zabývali v hodinách literatury i slohu. Snažili jsme se o pochopení historických souvislostí. Žáky hodně zaujaly lidové vánoční zvyky v naší vlasti ve srovnání se zvyky okolních i vzdálenějších zemí Evropy.
- O křesťanství jsme si povídali v hodině dějepisu v rámci hlavních světových náboženství, kdy jsme si vysvětlovali jejich vznik a jednotlivé rozdíly mezi nimi. Vykládali jsme si, že přijetí křesťanství předcházely rozličné pohanské představy, které se v hlavách lidí udržely ještě dlouho po jeho přijetí. Děti se dozvěděly o Velké Moravě, Konstantinu a Metodějovi. Naučili jsme se také rozpoznat rozdíly mezi západní a východní větví křesťanství. Se třídou jsme si povídali o tom, kdo z nich je věřící a kdo nevěřící a proč. Zajímal je také můj osobní názor. Za domácí úkol dostali najít si v knize nebo na internetu Desatero božích přikázání a donést je do hodiny dějepisu. Posléze jsme je ve třídě rozebírali a vysvětlovali si je. Třidu vcelku toto téma zaujalo.
- Toto téma jsem zařadila do výuky v adventní době. Vždyť Vánoce patří mezi nejvýznamnější křesťanské svátky. Pomocí myšlenkové mapy jsme zapsali všechny pojmy, které se k tomuto náboženství vztahují - Bůh, kříž, kostel, bible, bohoslužba apod. Někteří žáci již mnohé znali z počátků křesťanství na našem území. Během společného vyprávění nenastala žádná situace, kdy by se někdo nevhodnou poznámkou vyjádřil na adresu věřících či nějakým způsobem zlehčoval náboženskou víru.

17. Islám, manželství a rodina v islámu

Toto téma je velmi přínosné pro výchovu dětí k toleranci a k prevenci rasismu a xenofobie. Diskuze k tématu vede k toleranci a respektu k jednotlivým kulturám a s nimi souvisejícím zvyklostem a kulturním tradicím na celém světě.

Cílem pedagoga je zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a integrace žáků-cizinců. Prioritou v rámci tohoto procesu je dozvídat se o tradicích, hodnotách a kulturách nejen vlastního, ale i jiných národů, abychom tak napomohli jejich vzájemné toleranci.

Teorie pro pedagogy

Islám v České republice

K pestrosti muslimských společenství ve světě přispívá i Česká republika. U nás žije více než deset tisíc lidí, kteří se považují za muslimy. Mnoho z nich se narodilo v zemích, jejichž společnost je většinou islámská. Ke kulturním a duchovním tradicím mají ale různý vztah. Někteří se snaží dodržovat pravidla islámu a kulturní zvyklosti muslimů, jak nejvíce jim to život v zemi, která není většinou muslimská, umožňuje: doma nebo třeba i na pracovišti si vytvářejí podmínky pro denní modlitby, nakupují potraviny, které jsou halál (povolené podle šarije), na veřejnost vycházejí v oděvu, který vyjadřuje jejich podřízení Bohu a vztah k manželskému protějšku, dodržují půst v měsíci ramadán, účastní se společných modliteb v mešitách apod. Jiní z islámu respektují spíše jeho mravní než rituální požadavky a někteří muslimové na viditelný duchovní život v sekulárním prostředí české společnosti úplně rezignují. K pátým společným modlitbám a na oslavu svátků jich najde cestu více než jeden tisíc. V mešitách a islámských centrech se k nim přidávají téměř čtyři stovky muslimů, kteří se narodili u nás a kteří k islámu konvertovali. Je mezi nimi více žen, především těch, které se provdaly za muslimy. Počet muslimů u nás velmi mírně, ale vytrvale stoupá.²⁹

²⁹http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_22.pdf&original=Modul+pro+%C5%BE%C3%A1ky+--+Men%C5%A1iny+v+%C4%8CR+-+zvyky+oby%C4%8Deje+kultura+%28multikulturn%C3%AD+v%C3%BDchova%29.pdf

Manželství a rodina v islámu

Rodina: V islámské kultuře je rodina jednou z centrálních hodnot, je základním prvkem a stavebním kamenem obce muslimů. Společenské a kulturní prostředí, z něhož se islám zrodil (tzv. předislámská Arábie), bylo uspořádáno silně patriarchálně, žena byla pokládána víceméně za majetek muže, tj. nejprve otce, později manžela. Proto se zde praktikovalo tzv. „odkládání děvčátek“: narození holčičky znamenalo ekonomickou zátěž pro rodinu, proto se jich rodiny někdy zbavovaly tím, že je odložily a nechaly zemřít. Vzhledem k tomuto kulturnímu kontextu působí Mohamedovo pojetí postavení a důstojnosti ženy velmi revolučně. Zakázal odkládání děvčátek, zakázal neomezenou polygamií. Je o něm známo, že povzbuzoval muslimské muže k laskavosti a ohleduplnosti vůči ženám, sám choval nejvyšší úctu k své první manželce Chadídže či ke své dceři Fátimě. Žena je v koránu postavena na roveň muži jakožto Boží stvoření. Je také vysoce ctěna jako matka, vychovatelka dětí a strážkyně rodinného krbu. Nicméně vztahy žen a mužů v tradičních islámských společnostech nejsou z dnešního evropského hlediska rovnoprávné.³⁰

Manželství: Tradiční islám dovoluje mužům instituci tetragynie, muslim tedy může mít jednu až čtyři manželky. V koránu se však hovoří o tom, že je musí všechny stejně milovat, což je, jak říká korán na jiném místě, v podstatě nemožné. Žena v islámu ovšem smí mít jen jednoho manžela. Vzhledem k tomu, že k jejímu poslání patří mateřství, islám neschvaluje ani staropanenství ani celibát (to se týká mužů i žen). V tradičních islámských společnostech se dodnes chápe manželství jako smlouva mezi dvěma rodinami. Iniciativní jsou v této věci často rodiče, ne dva mladí lidé. Požehnání rodičů je každopádně nesmírně důležité, nejde jen o soukromou věc dvou mladých lidí. Rodina je v tradičním islámu totiž dodnes především tzv. rozšířenou rodinou, tedy vícegenerační skupinou příbuzenstva (včetně strýců, tet, bratranců, sestřenic atd.).

Protože autorita v rodině patří jednoznačně muži, může si muslim vzít nemuslimku (patří-li ovšem k „lidu knihy“, tedy je židovka či křesťanka). Manželka v takovém případě nemusí konvertovat k islámu. Ovšem opačně to nefunguje: muslimka si nesmí vzít nemuslima, podmínkou takového sňatku by byla ženichova konverze k islámu.

³⁰http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_22.pdf&original=Modul+pro+%C5%BE%C3%A1ky+-+Men%C5%A1iny+v+%C4%8CR+-+zvyky+oby%C4%8Deje+kultura+%28multikulturn%C3%AD+v%C3%BDchova%29.pdf

Situace ženy v islámské rodině a společnosti tedy není zoufalá či bezvýchodná. Postavení mužů je ovšem snáze zneužitelné, pokud se k ženám nechovají tak, jak jim to jejich náboženství přikazuje.³¹

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Historie brněnské mešity³²

Aktivita 2: Vezmeš si mě? Ani náhodou!³³ (téma k diskuzi se žáky)

Jožo: Tak co Jami, co říkáš na evropský kočky?

Jami: No, blondýny to jo, ty u nás nemáme.

Jožo: A co Češky nebo Slovenky?

Jami: Nóooo.

Jožo: Co nooo, co třeba Magda. Ta přece v těch brejlích nevypadá vůbec špatně...

Jami: Docela dobrý... To jo. Jenže já to nemám tak jednoduchý...

Jožo: Počkej, jak to myslíš? Tak ji někam pozvi, ne?

Jami: To bych moh, ale vzít si musím stejně muslimku...

Jožo: Cože? To si děláš srandu... že jo..

Jami: Proč. Vždyť je to normálka...

Jožo: Naši se tváří, jako že jsou strašně tolerantní. Ale když jsem jednou řekl, že se mi docela líbí Andrea, hned do mě začali hučet, že je Romka a že bude brzo ošklivá, a i když je ona milá, tak má rodinu a oni už mají kradení a lenost v genech.

Olga: Ahoj, co tady řešíte?

Jožo: No tebe přeci.

Olga: Jakto?

Jožo: Jestli jsou blondýny lepší než muslimky a jestli by si tě Jami mohl vzít.

Olga: To by mě ale naši fakt přerazili.

Jami: A to jako proč? Žádný chlapi nejsou tak dobrý jako Arabové.

Olga: Jasně. Zavřou ženu doma, hodí jí hadr přes hlavu a nedovolí jí pracovat. A já fakt nechci osm dětí. A tebe bych stejně nechtěla.

³¹ tamtéž

³² <http://www.mesita.cz/node/3>

³³ <http://www.czechkid.cz/108d.html>

Jami: Drahá Olgo, tos přehnalá. Já bych taky nechtěl holku, o které nevím, jak pod tím makeupem vypadá.

Jami v rozhovoru říká: „Jenže já to nemám tak jednoduchý.“ (tj. kdyby si chtěl vzít Magdu). Ano, nemá to jednoduché. Ne proto, že jako muslim by si nemohl vzít nemuslimku. Jak bylo řečeno výše, muslim si nemuslimku vzít může, protože jakožto hlava rodiny bude mít rozhodující autoritu a bude určovat náboženskou identitu celé rodiny včetně dětí. Vzhledem k tomu, že tradiční islámské společnosti jsou na rozdíl od židovských (kde je tomu naopak) patrilinéární, tzn. že pro náboženskou, etnickou a kulturní identitu je rozhodující otec, muslim si smí vzít nemuslimku a ona nemusí konvertovat k islámu. Opačně to ale možné není (viz výše).

Nicméně, protože v islámském tradičním pojetí rodiny je hlas rodičů ve volbě resp. určení životního partnera nesmírně důležitý, mohl by Jami narazit ne na náboženský zákaz, ale na nevoli rodičů. Z hlediska islámu je etnický původ manželů naprosto irelevantní, rodiče by ovšem mohli chtít pro své dítě partnera téhož etnického původu. Pro korán ovšem etnické rozdíly neexistují, resp. jsou v porovnání s otázkou náboženství naprosto zanedbatelné.

V přistěhovaleckých komunitách bývají ovšem někdy tradiční rodinné vazby oslabeny, mladí jsou někdy emancipovanější a nezávislejší (a vykořeněnější). Někdy je tomu ovšem naopak: tváří v tvář většinové společnosti dochází naopak k utužení rodinných a náboženských vazeb jako ochrana před rozmělněním vlastní identity. Takže Jami to možná opravdu nebude mít jednoduché, pokud se zamiluje do Magdy či Olgy. Ale možná také ano.

Olga říká o postavení ženy v tradiční islámské rodině: “Zavřou ženu doma, hodí ji hadr přes hlavu a nedovolí jí pracovat.“ Jak bylo řečeno výše, omezení ženy na prostor domácnosti je typické spíše pro extrémní podoby islámského fundamentalismu a ve většině zemí islámu je nemyslitelné a protizákonné. Nicméně v tradičních společnostech dále platí určitá omezení vzájemného kontaktu mužů a žen na veřejnosti: školy bývají chlapecké a dívčí (nesmíšené), při lékařských vyšetřeních se preferuje, aby ženy vyšetřovaly ženy (není-li zbytí, bývá u vyšetření ještě třetí osoba atd.), společné sportování a rekreační aktivity (např. plavání) bývají omezeny (podobně jako ještě celkem nedávno v tradičních evropských společnostech). V řadě zemí islámu jsou ovšem dnes ženy zapojeny do vysoké politiky, vystupují v médiích atd.

„Hodí ji hadr přes hlavu.“ Jak bylo řečeno, v koránu se hovoří o tom, že se ženy mají oblékat střízlivě a nevyzývavě. Nemají dráždit muže přiléhavým oblečením. O závoji, neřkuli „kukle“, řeč není, jedná se o pozdější interpretaci. Dnes mají spory kolem šátků často spíše symbolický význam, některé muslimky (např. v Turecku) bojují za své právo nosit šátek jako výraz své

náboženské příslušnosti. Závoj (arabsky hidžáb, persky čádor, turecky turban) má zahalovat vlasy a šíji, v Evropě byl v minulosti celkem obvyklý jako znak vdaných ctnostných žen, v podobném smyslu se o něm hovoří v Novém zákoně (1.Kor 11).

Jami říká Olze (na téma kosmetiky): „Nevím, jak pod tím makeupestem vypadá.“ K tomu se sluší poznamenat, že doma se závoj nenosí, žena má být krásná a přitažlivá pro svého manžela, smí a má se zdobit, užívat parfém, šperky atd. Krása a přitažlivost ženy však v pojetí islámu patří do soukromí a intimního života manželů, nikoli na veřejnost.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Pedagogové na 2. stupni navázali na znalosti žáků z jednotlivých předmětů a z předchozích multikulturních témat. Se žáky si povídali o islámských zemích, o postavení muže a ženy v rodině i ve společnosti. Na interaktivní tabuli sledovali, ve kterých státech žijí převážně muslimové. Zaměřili se také na odívání – zejména u žen.
- V 6. ročníku jsme si povídali o islámu, islámské rodině, kultuře. Žáci znali pojem mešita, věděli, jak se muslimové žijící v naší republice oblékají. Velmi pozorně sledovali dokumentární filmy o životě dětí v zemích s muslimskou kulturou, zejména reagovali na výuku a způsob psaní perským písmem.
- V 9. ročníku jsme si povídali o islámu, islámské rodině a kultuře. Žáci měli znalosti z dějepisu, ve kterém probírali světová náboženství. Islám navíc spojovali na rozdíl od mladších spolužáků s terorismem. Konstatovali, že islámští fundamentalisté patří k nejradikálnějším představitelům islámu, fanatické skupiny prosazují svoji víru, chrání svoje náboženství i za cenu ztráty vlastního i jiných životů (teroristické činy, sebevražedné útoky).
Žáci většinu aktivit přijali se zájmem, diskutovali s vyučujícími, malovali oblékání muslimských žen, poslouchali příběhy z koránu, pozorně sledovali dokumentární film o životě tamních dětí. Velice zajímavé byly také příběhy a postřehy žáků, které měli ze svých zkušeností. Nejvíce je zaujal příběh dívky, která pochází ze smíšené rodiny – tatínek muslim, maminka křesťanka.

- O tomto tématu jsme hovořili v 9. ročníku. Začali jsme besedou. Jedna žákyně přednesla v rámci mimočítankové četby referát z autobiografie americké spisovatelky „Bez dcerky neodejdu“. Děti potom vyjadřovaly svůj názor na překvapivý obrat v chování muslimského muže ke své křesťanské manželce. Všichni se nakonec shodli na tom, že islám, pokud by byl praktikován jako čisté náboženství, je láskyplný. To, z čeho má současná Evropa strach, je neznalost a zaměňování islámu s fundamentalismem a uplatňováním šarií. Tímto právem se bohužel řada muslimů stále řídí.
- Toto téma jsme probírali se žáky 8. ročníku. Na začátku jsme se společně v kruhu snažili vzpomenout si na co nejvíce věcí spojených s islámem – nejvíce se žákům vybavili muslimové, prorok Mohamed, korán jako posvátná kniha islámu. Dále jsme si pověděli o islámu v ČR a debatovali o tom, jestli někdo z nich zná nějakého muslima. Nejvíce jsme se zaměřili na informace související např. s denními povinnostmi. Málo pochopitelný byl pro žáky požadavek, aby měly ženy zahalený obličej.
- Pro žáky 6. ročníku není islám neznámým pojmem. V Brně velmi často potkávají ženy, které mají na rozdíl od našich žen zahalený obličej a odlišné oblečení. Překvapilo mě, že někteří žáci věděli, že v našem městě mají stoupenci této víry i svoji budovu. Seznámila jsem žáky s hlavními pojmy, které k islámu patří - Mohamed, korán, Mekka, muslim, ramadán. Pokusila jsem se také nastínit hlavní povinnosti muslimů k Bohu. Pro žáky byla zajímavá a překvapující informace o zákazu nečistých pokrmů a alkoholu.

18. Projevy domácího násilí v různém kulturním prostředí

Teorie pro pedagogy

Škola a oznamovací povinnost

Pokud získá pracovník školy hodnověrným způsobem poznatky o tom, že někdo připravuje, páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, má podle platných zákonů tzv. oznamovací povinnost podle § 167 a 168 trestního zákona. V případě zanedbání této povinnosti nastupuje pro tuto osobu trestní odpovědnost za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu.³⁴

Co může dělat učitel, pokud má podezření na domácí násilí a zároveň týrání dítěte a rodiče odmítají se školou komunikovat?

V první řadě by se škola měla snažit komunikovat s obětí domácího násilí a přimět ji situaci v zájmu dítěte řešit – například odkázáním na centra pomoci pro oběti domácího násilí. Pokud ale rodič odmítá komunikovat, má škola v případě podezření na trestný čin povinnost dát podnět policii, informovat OSPOD – sociální pracovníce může vyšetření dítěte psychologem nařídit. Psycholog ale nesmí dát zprávu o vyšetření učiteli bez vědomí rodičů. Podněty je možné dávat i přímo státnímu zastupitelství a jako oznamovatel žádat, aby byla škola informována o přijatých opatřeních ve lhůtě do 30 dnů. Škola musí popsat skutečný stav, který je příčinou podezření na trestný čin, a samozřejmě vycházet z okolností a ze situace, jak se o podezření na spáchání trestného činu dozvěděla. Pokud se později trestný čin neprokáže, nemůže být pracovník školy odsouzen za pomluvu. Navíc musí OSPOD zachovat mlčenlivost o oznamovateli.³⁵

Může dítě samo iniciovat svou ochranu?

Dítě může podle shora uvedeného zákona požádat o ochranu na svou vlastní žádost. Dítě má právo požádat orgány sociálně právní ochrany, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc **i bez vědomí rodičů** nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu.

³⁴ http://www.stru.hranet.cz/foto1314/_ruzne/mpp/domnas13.pdf

³⁵ http://www.stru.hranet.cz/foto1415/_ruzne/mpp1415.pdf

Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně právní ochrany v úvahu jednak nejlepší zájmy dítěte, jednak přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.

Domácí násilí je chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Užitím moci, kterou tento strach vyvolává, kontroluje násilný partner chování druhého. Pojem domácí násilí zahrnuje fyzické, psychické, sexuální či ekonomické (např. vynucená izolace) násilí, k němuž dochází mezi blízkými osobami. Domácí násilí se objevuje mezi lidmi na všech úrovních sociálního postavení nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám apod.³⁶

Domácí násilí v různém kulturním prostředí

Domácí násilí není záležitostí odlišnosti kultur. Jeho projevy jsou ale v různém kulturním prostředí jinak vnímány. Tyto podklady by měly pomoci tuto situaci vysvětlit a zpochybnit obecná nepřesná vyjádření, jako např. „islám znerovnoprávňuje ženy“, „domácí násilí je záležitostí muslimů“ atd.³⁷

Syndrom CAN³⁸

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect), tedy syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, definovaný Zdravotní komisí Rady Evropy v roce 1992, zahrnuje především:

- fyzické týrání
- psychické týrání
- zanedbávání
- sexuální násilí

Nabídka aktivit pro žáky

³⁶ http://www.stru.hranet.cz/foto1415/_ruzne/mpp1415.pdf

³⁷ tamtéž

³⁸ http://www.phil.muni.cz/~hump/psychoterapie/deti/Papers/CAN_Fiserova.pdf

Aktivita 1: Komunitní kruh

Vyberte z níže uvedených témat to, které je ve vaší třídě aktuální, a nechte žáky diskutovat ve skupinách (ideální počet žáků ve skupině je 4). Můžete je také nechat ve skupinkách vybrat téma, o kterém chtějí hovořit. Výběr tématu může mnoho vypovědět o situaci a atmosféře ve třídě, může pomoci řešit krátkodobé i dlouhodobé problémy žáků a třídního kolektivu.

1. Vztahy a problémy v rodině

- jaké mohou být vztahy a problémy v rodině
- jak můžeme prožívat problémy v rodině
- na koho se můžeme obrátit, když s tím potřebujeme pomoci

2. Bití, ubližování dětem

- nikdo nemá právo ubližovat ostatním, ale někdy se to děje
- co s tím, když nám nebo někomu jinému někdo ubližuje
- kdo nám může pomoci

Aktivita 2: Prevence domácího násilí

Žáci ve skupinkách vytvoří leták k prevenci domácího násilí. Třída diskutuje o vzniklých letácích, žáci letáčky vyvěsí ve třídě nebo ve škole na chodbách.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Na 2. stupni se učitelé věnovali tomuto tématu v třídnických hodinách a v hodinách výchovy ke zdraví. Pedagogové využili v práci se žáky zejména komunitní kruh, myšlenkové mapy a práci ve skupině. Ve skupinách žáci hovořili o tom, jak pomoci kamarádovi, když si myslíme, že je obětí domácího násilí, na koho se mají v tomto případě obrátit. Žáci vytvořili síť osob a organizací, které jim mohou pomoci, když jsou oběťmi nebo se dozvědí o domácím násilí. Na prvních místech žáci uváděli členy pedagogického sboru, což svědčí o důvěře žáků v učitele a bezpečném klimatu školy.
- O pojmu domácí násilí žáci vědí. Každý žák má nějakou zkušenost od sousedů nebo vzdálených příbuzných. Většinou se však jedná spíše o hádky a psychické násilí než o vyloženě fyzické týrání. Povídali jsme si o tom, jak postupovat v případě zjištění násilí v rodině. Žáci se také seznámili s druhy domácího násilí. Pozornost byla

věnována také postavení žen v muslimských zemích, jaká mají omezení (burka, chození v doprovodu manžela či bratra, kamenování za cizoložství atp.).

-
- Na toto téma jsme narazili mnohokrát. Podrobně jsme se mu věnovali v 9. ročníku v hodinách výchovy ke zdraví. Zpočátku se děti vyjadřovaly písemně (anonymně), později se již neostýchaly o problému hovořit otevřeně. Celý tento tematický blok jsme zakončili v ČJ písemnou prací s názvem: „Jakým bych chtěl(a) – nechtěl(a) být rodičem“. Musím říci, že se k tomuto tématu žáci postavili docela zodpovědně.
- Na toto téma jsme diskutovali v osmé třídě. Začali jsme si povídat o problémech v rodině obecně – ne všude je rodinné prostředí klidné, harmonické a bez problémů. Nejvíce však žáci diskutovali na téma bití a ubližování dětem, ať už fyzického nebo psychického charakteru. Sami žáci uvedli, že problémy v rodině mají, ale nikdy nejsou charakteru bití, ubližování, snaží se situaci doma vyřešit v klidu, nejčastěji rozmluvou s rodiči. V rámci diskuze si žáci vybavili i problémy řešené mediální cestou – Kauza Kuřim. Vzpomněli jsme si i na odbornou pomoc v podobě Linky bezpečí. Pokud by měli obavu svěřit se cizímu člověku, sami uvedli, že by asi vyhledali pomoc přes kamarády, popř. vyučující ve škole, ke kterým důvěru mají.
- O tématu domácího násilí jsme diskutovali ve deváté třídě. Žáky jsem rozdělila do čtyř skupin a jeden zástupce z každé skupiny přečetl příběh. O něm jsme pak diskutovali (jak na ně příběhy působí, o rozdílu mezi fyzickým i duševním týráním, dalších formách domácího násilí, na koho se obrátit v případě domácího násilí atd.). Poté měla každá skupina za úkol (pomocí kresby, koláže, malby atd.) vytvořit leták k prevenci domácího násilí, který měl obsahovat kontakty na zařízení, která se problematikou domácího násilí zabývají. Zástupce z každé skupiny leták prezentoval svým spolužákům.

19. Otázka času a vztahů mezi generacemi

Toto téma posiluje v žácích pocit soudržnosti rodiny, rozvíjí v nich sociální kompetence, empatii, citlivost, posiluje úctu ke starším generacím a vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách. Aktivita rozvíjí prosociální chování ve vztahu k rodině a ke společnosti a také respekt k pravidlům vzájemného rodinného soužití.

Teorie pro pedagogy

Postoje generací

Prostředí, v jakém vyrůstáme, podíl rodiny, kulturní vzory nebo stereotypy, to vše silně ovlivňuje naše názory a postoje. V dnešní době jsou mezi jednotlivými generacemi často napjaté vztahy a propast mezi nimi je mnohem větší než v minulosti. Dříve bývalo běžné, že v rodině spolu žilo více generací, starší se starali o ty mladší a mladší pak v dospělosti pečovali o staré. Dnes lidé často zapomínají na důležitost rodinných hodnot, ženou se za vlastním osobním a finančním úspěchem. Vytrácí se úcta ke starším, kteří v dnešní době často žijí sami a příbuzní je navštěvují sporadicky. Objevují se i případy, kdy dochází ke zneužívání a týraní starších lidí jejich vlastními dětmi. Výchova je dnes často velmi liberální, toleruje se chování, které by dříve bylo neakceptovatelné. Vše se dá ale změnit. Stačí, aby si rodič a učitel nebo vychovatel uvědomili, že výchova další generace je jejich nejdůležitějším životním posláním a podřídili tomu všechny svoje možnosti.

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Mezigenerační vztahy³⁹

Mezigenerační vztahy mohou být ovlivněny jednak věkem a životní zkušeností rodičů a dětí, ale také odlišnou rolí v rodině, kulturními vzory a stereotypy. Také vztah rodičů a dětí je závislý na jejich osobních vlastnostech a přístupech a také na výchově.

Výroky a jejich motivy

Přečtěte si následující výroky:

³⁹ <http://www.czechkid.cz/si1300.html>

- „*Jo, to dneska ty mladé generace vědí o sexu daleko více než my! Kdybychom tak my věděli to, co víte vy.*“

- *"Ta mládež, ta se dnes chová tak bezohledně, pořád se jen pusinkují a nás vůbec neposlouchají!"*

Zamyslete se nad tím, kdo takové výroky asi řekl a proč. Dá se posoudit, zda a v čem má pravdu? Zkuste se to pokusit vysvětlit s pomocí poznatků, které jste se dozvěděli v předchozím textu.

Aktivita 2⁴⁰

V dialogu jsou nastíněny různé možné vztahy mezi příslušníky jednotlivých generací, dětmi a rodiči. Mezigenerační vztahy mohou být ovlivněny jednak odlišným věkem a životní zkušeností rodičů a dětí, jednak jejich odlišnou rolí v rodině (rodič – vychovatel, dítě – vychovávaný), jednak kulturními vzory a stereotypy. Stejně tak je ale vztah rodičů a dětí závislý na jejich osobních vlastnostech a přístupech. Dialog má podnítit k zamyšlení, čím jsou tyto rozdílné vztahy ovlivněny, proč se může Suong chovat ke svým rodičům jinak než Abu-Jamal, proč mohou vznikat mezigenerační konflikty, jaký vliv má na nás čas apod.

Aktivita vedou k zamyšlení, čím jsou rozdílné vztahy v rodině ovlivněny a proč mohou vznikat mezigenerační konflikty.

S rodičema je to někdy těžký...

Naše banda jela na výlet do přírody a večer se rozhodli udělat táborák, opéct si buřty a prostě se fajn pobavit.

Pavla: U táboráku jsem neseděla od té doby, co od nás táta odešel.

Andrea: Jo počkej, ty vlastně nemáš tátu, co?

Pavla: Nemám no, ale nechci se o tom moc bavit.

Andrea: Já si to nedokážu představit, naši se sice hádají, ale nikdy by se nerozvedli.

Pavla: Někdy je lepší, když se rozvedou, mně stačí brácha, hrozně si rozumíme.

Jami: To moje ségra to má těžký, protože naši jsou poněkud striktní, hlavně táta, takže ji nechce nikam pouštět a já se o ni musím starat.

Jožo: Já bych se teda taky raději o někoho staral, než byl pořád sám.

⁴⁰ <http://www.czechkid.cz/102b.html>

Magda: Jo, to máš pravdu, být jedináček není žádná výhra, jak si všichni myslí. Rodiče se o tebe pořád bojí a furt tě hlídají, kam jdeš, kdy přijdeš a tak podobně. Vůbec mě to nebaví.

Daniel: No, zase když máš sourozence, tak je máš neustále na krku, kamkoliv jdu, musím je vzít s sebou. Ale na druhou stranu jsem rád, že je nás doma víc, nedokážu si moc představit, že bych sám.

Suong: U nás, co řeknou rodiče, to vždycky stoprocentně platí.

Jožo: No to je snad všude, ne?

Jami: To bych neřekl, podle mě jsou někteří rodiče tolerantnější, ale třeba v naší rodině je to docela drsný. Když chceme někam jít, většinou dostaneme od táty dlouhý kázání, co všechno nesmíme a kdy musíme být přesně zpátky. Jakmile to nedodržíme, tak je konec. Naši nám pak nevěří a příště už nás nikam nepustí.

Suong: Naši jsou v tomhle podobný, po škole musím pomáhat tátovi v restauraci a nějaký volno moc neexistuje. Někdy mě to ale i baví a ve skutečnosti to není zase tak hrozný.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Paní učitelky toto téma využily zejména v třídnických hodinách a v hodinách výchovy ke zdraví. Žáci se zamýšleli nad tím, co nabourává rodinné vztahy a jak probíhá život v rodinách, které mají různý způsob výchovy. Rozdělili se do skupin, vylosovali si různé výchovné styly – liberální, rozmazlovací, demokratický, zanedbávající, autokratický – a předváděli, jak taková rodina řeší špatný prospěch ve škole nebo žádost dítěte o koupi drahých věcí. Při rozhovorech jsme také hodnotili vztah dětí k prarodičům. Většinou si babiček a dědečků váží, považují je za hodné a rádi za nimi jezdí. U některých dětí jsem překvapivě zjistila, že babičky jsou přísnější než maminky, ptají se na známky ve škole, mají zájem se s vnuky učit a záleží jim na prospěchu více než rodičům. V hodinách českého jazyka zařadila paní učitelka toto téma do mluvního cvičení, žáci představovali své rodiny a reagovali na aktuální otázky k tématu. Žáci se shodují v tom, že v rodinných vztazích je zapotřebí hodně tolerance a úcty. Starší generace by měly vnímat potřeby dospívajících a naopak. Žáci si myslí, že nejdůležitější je udržet si rodinné pouto, podporovat se a hlavně společně komunikovat.
- Žáci si povídali o tom, co si představují pod pojmem domov, že ne každý má svou rodinu, jak si představují správnou rodinu a kdy je jim doma s rodiči nejlépe. Žáci si

dali předsevzetí, že budou na ostatní generace kolem sebe pohlížet ne pouze kriticky, ale že se zkusí dívat na věci i jejich očima a budou se snažit v rodině předávat vzájemnou lásku a úctu.

- Úplně neplatí to, co se píše v odborných knihách, že soužití generací už není, co bývalo. V romské komunitě stále žijí generace pohromadě nebo alespoň blízko sebe. Lidé napříč generacemi tráví spolu více času. Možná je to dáno i omezenými možnostmi bydlení. Také úcta ke starším je zakořeněna více, než bývá obvyklé. Romové si potrpí na velké rodinné sešlosti u jakékoli příležitosti. Veškeré oslavy i smutek se více a déle prožívají. Starší Romové se také ve stáří nesnaží dohánět zanedbané mládí a nějak se realizovat. Spíše jsou rádi, že mají početnou rodinu, která se postará o jejich klid ve stáří.
- Dané téma jsem probírala se žáky v 9. ročníku. Začali jsme diskuzí na téma, jaký vztah mají žáci ke svým prarodičům a jak často se s nimi vídají. Výsledkem diskuze bylo, že prarodiče s nimi nebydlí, že je pouze navštěvují. Všem to tak vyhovuje, nechtějí na tom nic měnit. Na otázku, zda by chtěli bydlet dohromady s prarodiči, většina žáků odpověděla, že ne. V jejich přítomnosti viděli omezení svého soukromí a více zákazů z jejich strany. Diskuze pokračovala na téma vztahy dětí a rodičů. Jelikož se jedná o žáky 9. ročníku, postěžovali si na celou řadu zákazů a příkazů ze strany rodičů. Většina dětí ovšem přiznala, že nakonec rodiče v řadě věcí stejně poslechnou.
- Vzhledem k tomu, že jsem třídní učitelkou, mám možnost pozorovat rodinnou situaci svých žáků již delší dobu. Sama vidím, jak se vztahy mezi dětmi a rodiči mění. Postupně jsme se dostali k diskuzi o vztazích nejen mezi rodiči a dětmi, ale i prarodiči, jak kdo žije, jak spolu vycházejí. Protože mám ve třídě dívku, která vyrůstá v péči babičky, nastínila různé problémy mezi generacemi především ona. Na závěr jsme se shodli na tom, že je zapotřebí tolerovat starší, zkusit vnímat situaci i z jejich pozice. Stejně tak je důležité, aby i starší generace vnímala potřeby teenagerů. A nejdůležitější je udržet si rodinné pouto, podporovat se a hlavně společně komunikovat.

20. Homosexualita

S nástupem povinné školní docházky se pro dítě stává vzdělávací prostředí významným faktorem, který formuje osobnost člověka a jeho pohled na svět. Učitel se vedle rodičů stává autoritou, ke které dítě v prvních letech vzhlíží a snaží se získat zájem a prvenství mezi vrstevníky. Jak s tímto potenciálem učitel naloží, má vliv na další vývoj dítěte a jeho vztah k autoritám obecně. Učitel by měl být otevřený všemu, co s člověkem a jeho vývojem souvisí. Měl by být připraven s dětmi hovořit na každé téma, zodpovědět jakoukoli otázku a podporovat v nich toleranci a demokratické myšlení. Může být i tím, komu se dítě svěří se svým trápením. Tímto trápením může být i jiná sexuální orientace.

Teorie pro pedagogy

Co je homosexualita?

Je to sexuální orientace na osoby stejného pohlaví. Jedná se o celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený, tedy nezaviněný stav, jenž je charakterizován tím, že nositel tohoto stavu je pohlavně přitahován osobou stejného pohlaví.

Můžeme si položit otázku po původu homosexuality. Je homosexualita naučitelná, mohu se tedy rozhodnout být homosexuálem, nebo je to něco, co jaksí „mám“ a co nemohu změnit? **Odborníci se shodují v tom, že svou odlišnou orientaci si nikdo nevolí.** Není otázkou svobody „být či nebýt“ homosexuálem. **Homosexualita se naučit nedá.** Nevyřešenou otázkou stále však zůstává, do jaké míry působí při formování homosexuality vlivy prenatalní (tedy biologické, před narozením, genetické apod.) a postnatalní (po narození – v průběhu prvních měsíců a let života). Vědecká obec je, co se týče tohoto „oříšku“, znesvářena: jeden tábor říká, že homosexualitu nelze vlivy „prostředí“ vůbec změnit, opačný naopak hlásá, že homosexualita je výsledkem specifických (nesprávných) vlivů prostředí, zejména prostředí rodinného. Jak říká psycholog Slavomil Hubálek, jenž se homosexualitě věnoval již v dobách socialismu, pravda je „někde uprostřed“. Žádná z teorií neplatí absolutně, ale podmíněně. Jako je potřeba k otevření zámku dveří klíč, tak má-li se homosexuální orientace vytvořit, je třeba zámek vrozené dispozice a klíč specifických vnějších vlivů z raného dětství. Samy vlivy vrozené – i ty z raného dětství nejsou s to „vyrobit“ homosexuála. Tato problematika je nesmírně

komplikovaná a složitá. Výzkumy však nadále pokračují a prohlubují naše vědění o formování fenoménu homosexuality.⁴¹

Nabídka aktivit pro žáky

Aktivita 1: Dokument

Žáci zhlédnou krátký záznam filmu a vedou otevřenou diskuzi k tématu. Pro starší žáky se tady otevírá i námět pro tvořivé psaní.

<http://www.studentpoint.cz/308-vztahy-sex/4536-homosexualita-tolerance-s-predsudky/>

Aktivita 2: Diskuze

Diskuze k tématu sexuálních menšin a jak se na ně díváme. Podpora tolerance k sexuálním menšinám. Učitel moderuje diskuzi podle věku a vyspělosti žáků a pomáhá jim hledat odpovědi na otázky.

Aktivita 3: Dialog⁴²

Dialog otevírá základní otázky a postoje, se kterými se můžeme ve vztahu k homosexualitě a homosexuálům nejčastěji setkat. Dialog je pro učitele i děti ve třídě odrazovým můstkem k další diskuzi nad jednotlivými aspekty homosexuality. I učitelé mohou mít předsudky vůči homosexuálům a potýkat se s **homofóbií**. Rozdíl v přístupu lze očekávat od pedagogů mužů a žen. Někteří muži se zajisté mohou cítit ohroženě, mají-li podat téma homosexuality tak, aby důvěryhodně pracovali na zmírnění předsudků vůči gayům a lesbičkám a pracovali s tolerancí mladých. Pedagog si může myslet, že si žáci mohou říci: "Proč nám tady vykládá o toleranci k homosexuálům? On je určitě teplej." Profesionalita pedagoga bude zajisté oceněna, pokud se nebude stydět o tomto problému otevřeně hovořit. Mnohem častěji lze očekávat kritiku žáků vůči těm pedagogům, kteří mají zábrany o sexu hovořit, než vůči těm, kteří téma zcela otevřou.

⁴¹ <http://czechkid.cz/si1070.html>

⁴² <http://www.czechkid.cz/102h.html>

Dialog má navodit situaci, která vyvolá diskuzi ve třídě.

Pavla: Ježíš, teď jsem někde viděla dva borce, jak si dávali pusu a

Ali: No a co?

Pavla: No, mně to fakt přijde divný.....

Jožo: No mně teda taky.....když si takhle dávaj pusu dvě pubertáčky, tak mi to tak nevádí, ale u těch kluků je to fakt nechutný!

Ali: No, jasně, protože když si dají pusu dvě holky, tak to nic neznamena, ale když si dají ... i třeba jen na tvář... pusu kluci, tak jsou to totiž vždycky teplouši! Není to divný?!!!!

Tim: A co? Tak je teplej!a..... navíc třeba taky není! V Holandsku se všichni líbají třikrát a nemusí to být teplouši!

Aktivita 4: Slavné osobnosti

- Mezi zahraniční homosexuální hvězdy v současnosti patří zpěvák George Michael, Elton John, či dokonce Ricky Martin, který svou orientaci přiznal teprve nedávno.
- Mezi slavnými českými homosexuály najdeme nejen zpěváka Pavla Vítka a moderátora Honzu Musila, ale i moderátory Václava Moravce a Karla Voříška, známého režiséra Zdeňka Trošku nebo zpěvačku Anetu Langerovou.

Zkušenosti dobré praxe při práci se žáky

- Téma homosexuality souvisí s tolerancí. Ve věku našich žáků – 14 až 15 let – jsou děti k sobě málo tolerantní. Všichni se snaží zapadnout do kolektivu a nevyčleňovat se ani oblečením, ani vybavením. O homosexualitě vědí, hovoří o ní, protože ji znají z filmů. U zpěváků a známých osobností to berou jako image, ale to se nijak nedotýká jejich vlastního prostředí. Homosexualitu berou jako něco, co existuje, ale mimo nás. Mluví o ní, ale její důsledky pro jednotlivce ještě neumějí posoudit.
- V 7. třídě není tento pojem pro žáky neznámý. Spíše je třeba připomenout, že se jedná o nezaviněný stav a není to něco, čemu bychom se měli posmívat, kritizovat to apod.

Přečetli jsme si příběhy a připomněli známé umělce, moderátory a sportovce, kteří něco dokázali a stali ve svém oboru uznávanými.

Také jsme se zmínili, co to je bisexualita, kdo jsou to transvestité a transsexuálové.

- Se žáky jsme si povídali na téma Homosexualita. Nejdříve jsme si společně vysvětlili pojmy, které s tímto tématem úzce souvisejí – homosexualita, bisexualita, gay, lesba, transvestita a transsexualismus. Dnešní doba je natolik svobodná, že se na takové soužití mezi osobami stejného pohlaví nenahlíží skrz prsty. Není to ani trestné ani to není považováno za nemoc jako v dobách minulých. Lidé s takovou orientací mají nyní mnohem lepší podmínky integrovat se ve společnosti. Při našem společném povídání jsme se dostali také k tématu registrované partnerství. Žáky toto téma zajímalo, a tak jsme prozkoumali na internet a zjistili, že institut registrovaného partnerství platí v ČR od 1. července 2006. Do konce roku 2010, tzn. za 4,5 roku platnosti zákona, se v Česku registrovalo 1.111 párů, z toho více než 2/3 mužských. Na závěr jsme vzpomínali, jaké známe osobnosti, kteří se přihlásili ke své homosexuální orientaci. Tak např. spisovatel Hans Christian Andersen, tenistka Martina Navrátilová, zpěvák Elton John nebo herec Jean Marais (alias Fantomas).
- V hodině dějepisu jsme rozebírali téma homosexuality. Povídali jsme si, kde a kdy se v historii poprvé objevuje v písemných záznamech. Žáci si vzpomněli z dějin starověkého Řecka na ostrov Lesbos, na volnou lásku starořeckých i starořímských mužů i na uvolněné období 60. let 20. století. Připomněli jsme si také konkrétní jména některých historických osobností, zabrousili jsme i do dějin literatury.

Použitá literatura a zdroje

Balabánová, H.: Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava a uplatnění. In.: Romové v České republice (1945-1998). 1. vyd. Socioklub, Praha 1999. s. 333-351. ISBN 80-902260-7-8.

Bartoňová M. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o. Skorkovského 70a, 2005, 187 s. ISBN 80-86633-37-3.

Bobek, M., Boučková, P., Kúhn, Z. (2007): Rovnost a diskriminace. C. H. Beck, Praha.

Education Bradford, <https://www.bradford.gov.uk/NR/rdonlyres/D4ACF146-D337-4479-97E9-D00559EE4EEB/0/AllToPlayForStrategy.pdf>

<http://artslexikon.cz/index.php/Kultura>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17887/NASILI-Z-NENAVISTI.html/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pozitivn%C3%AD_diskriminace

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Xenofobie>

<http://czechkid.cz/si1070.html>

<http://czechkid.cz/si1140.html>

<http://czechkid.cz/si1400.html>

<http://hodoninsko.eu/cs/turisticke-info/tradice-zvyklosti/naboenske-tradice>

<http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluze-ve-vzdelavacim-procesu.html>

<http://studie.blog.cz/0902/co-je-to-asimilace-co-to-je-integrace>

<http://varianty.cz/index.php?id=17&action=list&theme=&target=&orderCol=title&direction=D ESC&start=40&item=214>

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211828584-tak-to-vidim-ja/20955211331-mia/>

<http://www.czechkid.cz/102b.html>

<http://www.czechkid.cz/102h.html>

<http://www.czechkid.cz/108d.html>

<http://www.czechkid.cz/108e.html>

<http://www.czechkid.cz/si1100.html>

<http://www.czechkid.cz/si1230.html>

<http://www.czechkid.cz/si1300.html>

<http://www.detskaprava.cz/>

<http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/>

<http://www.in-ius.cz/dwn/ja-a-oni-jsme-my/ja-a-oni-jsme-my-mkv.pdf>

<http://www.mesita.cz/node/3>

http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_predsudky.pdf

<http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>

http://www.phil.muni.cz/~hump/psychoterapie/deti/Papers/CAN_Fiserova.pdf

http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_22.pdf&original=Modul+pro+%C5%BE%C3%A1ky+-+Men%C5%A1iny+v+%C4%8CR+-+zvyky+oby%C4%8Deje+kultura+%28multikulturn%C3%AD+v%C3%BDchova%29.pdf

<http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizi-nebo-ji-sleduji-samy/>

<http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizi-nebo-ji-sleduji-samy/>

http://www.stru.hranet.cz/foto1314/_ruzne/mpp/domnas13.pdf

http://www.stru.hranet.cz/foto1415/_ruzne/mpp1415.pdf

M. Hübschmannová: Hin man ajsi čhaj, so... Romské hádanky, Fortuna 2003

Moravcová, M., Bartoňová M., Předškolní vzdělávání u dětí romského etnika. Bakalářská práce, PdF MU, 2006.

PIKE, G., SELBY, D. Globální výchova. Praha: Grada, 1994, s. 108-110.

RVP ZV 2005

Přílohy

Příloha č. 1 – Práva dítěte ve škole

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Práva dítěte ve škole

Při praktické aplikaci práv dítěte ve školách na všech úrovních vzdělávání hovoříme o:

- Respektování nejlepších zájmů dítěte
- Rozvíjení pozitivního klimatu třídy
- Budování respektu k právům dítěte
- Rozvíjení sociálních dovedností

V průběhu celého školního roku můžeme využít kooperativní výuku, která upevňuje vztahy mezi dětmi ve třídě. Vyučovací hodiny i volné okamžiky ve škole, ve kterých jsou dodržována práva dítěte, přispívají ke zlepšování klimatu třídy a školy a ke zvyšování prosociálního citění žáků.

Realizace práv dítěte v praxi napomáhá dětem k:

- uvědomění si odpovědností, které ruku v ruce doprovázejí práva
- uvědomění si významu konkrétních práv a odpovědností
- prevenci ničení majetku ve třídě a ve škole
- prevenci šikany

- prevenci záškoláctví
-

Základní práva dítěte jdou ruku v ruce s odpovědnostmi:

- **Právo dítěte na vzdělání – odpovědnost dítěte chodit do školy a vzdělávat se podle svých schopností**
- **Právo dítěte na rozvoj – odpovědnost dítěte participovat ve škole**
- **Právo dítěte být slyšeno – odpovědnost dítěte za dění kolem sebe**
- **Právo dítěte na svobodu myšlení – odpovědnost dítěte respektovat myšlenky a názory jiných**
- **Právo dítěte na ochranu před násilím – odpovědnost dítěte pomoci potřebným a obětem diskriminace podle svých schopností, odpovědnost za prevenci šikany**
- **Právo dítěte na zdravé životní prostředí - odpovědnost za ochranu okolního prostředí**
- **Právo dítěte na účast na dění kolem sebe – odpovědnost dítěte účastnit se dění kolem sebe**

Děti by si měly uvědomit, že v sociálním prostředí školy musí respektovat práva ostatních dětí i dospělých.

Návrhy na využití práv dítěte v jednotlivých předmětech na základě Úmluvy o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je důležitým dokumentem pro každé dítě. Jedná se o mezinárodní konvenci, která stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 a její dodržování kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN. Celkově ji ratifikovalo 193 států.

Obsahuje dva hlavní body, a to práva dítěte a povinnosti státu. Mezi hlavní práva dítěte patří: právo na život, právo na jméno, právo poznat své rodiče a být jimi vychovávan, svoboda projevu a svobodný přístup k informacím, svoboda myšlení a náboženského vyznání, svoboda sdružování a pokojného shromažďování, právo na ochranu soukromí.

Dále právo na ochranu před násilím, ponižením a vykořisťováním, právo na výhody sociálního zabezpečení, právo na životní úroveň potřebnou pro jeho rozvoj, právo na vzdělání, právo na

využívání vlastního jazyka, právo na odpočinek a volný čas, právo na ochranu před nebezpečnou prací a mnoho dalších.⁴³ V níže uvedených předmětech a tématech najdeme souvislosti a konkrétní uplatnění práv dítěte s odkazem na Úmluvu o právech dítěte a její jednotlivé články (čl. 2,5,6,8,12,13,14,16,17,18,19,23,27,28,29,30,31).

6. ročník

Občanská výchova

Téma: Úvod k výuce OV, Člověk v rytmu času, Rodina a škola, Naše obec, Naše vlast.

Výchova ke zdraví

Téma: Já a moje vztahy (rodina, vrstevníci, škola)

Dějepis

Téma: Pravěk, Starověk, Starověký Řím, Řecko

Výtvarná výchova a Pracovní činnosti – tématické práce – Zdravá výživa, Naše vlast, Člověk, Významná města, Volba povolání, Člověk a příroda, Člověk a jeho životní podmínky, Starší dějiny české

7. ročník

Občanská výchova

Téma: Život mezi lidmi (škola, rodina, komunikace, média), Člověk a kultura (kultura, umění, náboženství), Přírodní a kulturní bohatství, Lidská práva.

Výchova ke zdraví

Téma: Zdraví, Zdravá výživa, Osobní bezpečí, Zneužívání návykových látek

Dějepis

Téma: Sámova říše, Velká Morava, Český stát, Středověk, Románské umění, Renesance, Humanismus, Reformace, Novověk, Absolutistická monarchie, Český stát

⁴³ <http://www.detskaprava.cz/>

8. ročník

Občanská výchova

Téma: Člověk a jeho osobnost, Psychické procesy a stavy, Sociální vztahy, Právní minimum, Hospodaření

Výchova ke zdraví

Téma: Já a vztahy, Sexuální výchova, Prevence zneužívání návykových látek

Dějepis

Téma: Osvícenský absolutismus, Habsburská monarchie, Velká francouzská revoluce, Průmyslová revoluce, Revoluce roku 1848, Imperialismus a kolonialismus

Zeměpis

Téma: NATO, OSN, EU, Ochrana životního prostředí

9. ročník

Občanská výchova

Téma: Právo, Globální problémy, Etické problémy, Mezinárodní vztahy, Ochrana člověka za mimořádných situací

Výchova ke zdraví

Téma: Prevence zneužívání návykových látek, Osobní bezpečí, Chování v mimořádných situacích

Dějepis

Téma: Politické uspořádání Evropy po 1. světové válce, 2. světová válka, Světová hospodářská krize, Holocaust, Studená válka, Země třetího světa, Problémy současnosti

Zeměpis

Téma: ČR – kulturní, společenské, hospodářské a politické poměry, potenciál a bariéry ČR

Příloha č. 2 – Projektový den – Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Motto: Nebudu ničit něco, co jsem sám vytvořil. Společně budeme měnit k lepšímu naši třídu a školu a snažit se o zlepšení třídního a školního klimatu.

Metody: práce ve skupině

komunitní kruh

debatní liga

výtvarné činnosti

Výstupy: fotodokumentace, slohová práce k projektovému dni (žáci v ČJ na 2. stupni), leták pro rodiče

Cíle projektového dne:

- rozvíjet a podporovat multikulturní atmosféru ve škole
- směřovat činnosti a výstupy tak, aby děti chodily do školy rády
- rozvíjet a podporovat komunikativní, formulační, argumentační, dialogické

a prezentační schopnosti a dovednosti

- prohlubovat empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování
- vést děti ke kritickému myšlení
- děti a žáci si uvědomují smysl spojení: **moje (naše) škola**

Rozvíjení kompetencí v osobnostní a sociální výchově, environmentální výchově, podpora kritického myšlení.

Aktivity pro MŠ a mladší žáky:

Výtvarná dílna na téma „Co bychom chtěli ve škole (školce) zlepšit“

Pomůcky: krabice, velké papíry, barevné papíry, lepidlo, fixy, barvy, spreje, květiny, závěsy

Aktivita 1: Nakreslete každý sám za sebe svoji školu

Aktivita 2: Z krabic, barevných papírů vytvoříme model školy – skupinová práce

Aktivita 3: Zkusíme udělat návrh, jak by měla vypadat třída, aby se v ní dětem líbilo. Co by mělo kde být? Jak uspořádat lavice, jak vyzdobit stěny, jak vyzdobit okna, kde bude sedět učitel? atd.

Aktivita 4: Tvorba pravidel – podle potřeb třídy

Aktivity pro žáky 2. stupně

Formou brainstormingu můžete zjistit, zda by žáci ocenili fungování školního parlamentu, klubu, doučování, hodnocení jiným způsobem než známkami, proč se jim ve škole nedaří, které předměty je nebaví, jaké kroužky by chtěli mít v klubu, co by mělo v klubu fungovat, aby tam chodili rádi.

Další témata:

Jak by měla vypadat škola, do které bych rád chodil?

Jaký je pro mě ideální učitel?

Co bych se chtěl tento rok ve škole naučit?

Co bychom já a moji rodiče mohli pro školu udělat?

Jaká by měla být škola, popřípadě učitelé v ní, abychom do ní rádi chodili.

Pokud by se škola změnila podle mých představ, budu do ní rád chodit?

Debatní liga (za svým slovem si stojím, dovedu obhájit svůj názor)

1. Žák ve spolupráci s ostatními posoudí přednosti a nedostatky své školy.
2. Žák z uvedených předností a nedostatků vytrídí ty, které považuje za nejdůležitější.

Žáci začínají pracovat ve skupině čtyř (tři žáků), formulují neomezený počet různých nápadů, co by chtěly ve škole nebo třídě zlepšit. Zdůrazněte ještě jednou, že se nemusí jednat jen o nápady zaměřené na vybavení nebo materiální problémy.

Každá skupina má nyní tři nápady, na kterých se shodla a které představí ostatním. V tuto chvíli se o nápadech nediskutuje, ani se k nim ostatní děti nijak nevyjadřují. Ze seznamu nápadů, jenž by měl být napsán na tabuli, bude třeba vybrat pouze jeden. Pokud se mezi nápady objeví nějaké shodné či podobné, nechte pouze jeden z nich a ostatní vyškrtněte. Nápady, ze kterých se bude vybírat, výrazně označte.

Diskutujte o návrzích, které jste společně vybrali jako nejlepší.

Další dvě hodiny budou probíhat formou brainstormingu a komunitního kruhu. Žáci sami si vytvoří pravidla, která budou ochotni respektovat.

Příloha č. 3 – Projektový den – Škola a komunita bez šikany

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Škola a komunita bez šikany

Cíl projektového dne: motivovat děti k odmítnutí šikany a podobných jevů ve škole a řešit konkrétní situace šikany ve škole i v komunitě, což je aktuální zejména o prázdninách.

Při práci s dětmi si klademe následující cíle:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi
- jednat s dětmi jako s partnery
- udržovat ovzduší důvěry mezi dětmi a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat děti i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, školní psycholog, výchovný poradce, schránka důvěry, vedení školy, Linka důvěry

Cílem projektového dne je aktivizačními metodami pracovat s dětmi proti šikaně, posílit komunikaci ve skupině a pozitivní spolupráci v kolektivu.

V komunitním kruhu se ptáme žáků, co je to šikana, kde všude se s ní mohou setkat, jak se jí mohou bránit a na koho se mohou obrátit v případě šikany. Žáci si také zopakují varovné signály šikanování a rozdíl mezi škádlením a šikanováním (viz níže).

Aktivizace žáků proti šikaně – komunitní kruh:

- Žáci se musí stát aktivními účastníky změny ve vztazích mezi sebou
- Musí přijmout zodpovědnost za své jednání přiměřeně svému věku
- Musí si uvědomit svoje práva a povinnosti
- Komunikace musí probíhat v žákovském kolektivu, ale také mezi žáky a pedagogy
- Žáci musí mít prostor k vyjádření svého názoru
- Komunikace musí být rovnoprávná, měla by směřovat k lepšímu porozumění, usmíření a zlepšení vztahů v kolektivu
- Musí být stanovena pravidla vzájemné komunikace

Aktivita:

Řešení konkrétních případů šikany ve skupinkách.

Definice:

Co je to šikanování?

Jedná se o chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou proti někomu, kdo se neumí bránit. Zahrnuje nejen fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, ale i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování.

Jedinec, který je šikanován, se nazývá OBĚŤ. Ten, který šikanuje, se nazývá AGRESOR.

Nově se šikanování může realizovat i prostřednictvím moderních komunikačních prostředků (facebook) nebo mobilu – tzv. KYBERŠIKANA.

Co šikanování není?

Za šikanování se nepovažuje šikádlení a jednorázová agrese. Např. když se perou dva přibližně stejně silní žáci kvůli dívce, která se líbí oběma, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy se oběť neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

VAROVNÉ SIGNÁLY ŠIKANOVÁNÍ

Přímé signály

1. Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávání, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
2. Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary.
3. Příkazy, které dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
4. Skutečnost, že se jim podřizuje.
5. Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či spoluúčasti na nich.
6. Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které sice nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
7. Rvačky, v nichž je jeden z účastníků zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Nepřímé varovné signály

1. Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
2. Při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními.
3. O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
4. Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý a ustrašený.
5. Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
6. Stává se uzavřeným.
7. Jeho školní prospěch se náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
8. Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
9. Má zašpiněný nebo poškozený oděv.
10. Stále postrádá nějaké své věci.
11. Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
12. Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
13. Má odřeniny, modřiny, škrábance, jejich původ nedovede uspokojivě vysvětlit.

ŠKÁDLENÍ**ŠIKANOVÁNÍ**

1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	1. Záměr: Ublížit, zranit, ponížit.
2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry.	2. Motiv: Moc a krutost. Překonávání samoty, zabíjení nudy, žárlivost, předcházení vlastního týrání, vykonání „něčeho velkého“.
3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.	3. Postoj: Ponížení druhého.
4. Citlivost: Vcítění se do druhých.	4. Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	5. Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování.	6. Hranice: Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci ale pokračují dál.
7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něj.	7. Právo a svoboda: Bezpráví. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	8. Důstojnost: Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	9. Emoční stav: Bezmoc, stud, bolest. Nepříjemné prožívání útoku.
10. Dopad: Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	10. Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

ŠKÁDLENÍ

- patří k rovnocenným, kamarádkým nebo partnerským vztahům
- je chápáno jako projev přátelství
- považuje se za něj žertování (popichování, zlobení) a není v něm ani vítěz ani poražený

ŠIKANOVÁNÍ

- patří do násilných a závislostních vztahů
- jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým
- dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo ho prostě bolí

(Zpracováno podle: Kolář: Bolest šikanování)

Příloha č. 4 – Letáček pro rodiče: Šikana

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Šikana

Co je šikana:

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumějí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. (Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 – 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení)

Charakteristika šikany:

- záměrnost jednání
- nepoměr sil mezi agresorem a obětí (zpravidla vlastní fyzická síla, početní převaha agresorů; psychická převaha nad méně odolným jedincem)
- samoučelnost agrese, šikanujícímu nejde primárně o dosažení konkrétního cíle, zisku (sama agrese je původním a hlavním cílem šikany, protože je

nejmarkantnějším stvrzením převahy útočníka, proto mu poskytuje nezastupitelné uspokojení)

- její opakování

Jak postupovat?

- rozhovor s dítětem – pokud možno v klidu se pokusit zjistit co nejvíce informací
- nejdůležitější je poskytnout dítěti podporu jak v rodině, tak je možné využít služeb odborníka, tedy psychologa
- řešit vše přímo ve škole

Varovné znaky, jež mohou poukazovat na šikanu:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Dítě nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo školu rádo).
- Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Dítě ztrácí chuť k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Dítě usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze spaní, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- Dítě se odmítá svěřit s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Dítě své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Na koho se obrátit?

Přímo ve škole jsou tito odborníci:

Metodičky prevence, jejichž základní náplní práce je řešit konfliktní situace ve škole, podporovat zdravé vztahy ve třídě a mezi spolužáky.

Školní psycholožka se zabývá prací jak s jednotlivcem, tak s třídním kolektivem.

Příloha č. 5 – Projektový den – Vánoční tradice u nás i jinde

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Vánoční tradice u nás i jinde

Cílem projektového dne bylo připomenout si historii vánočních svátků a náboženské tradice u nás i v jiných zemích. Projektový den navázal na projektové vzdělávání v listopadu a prosinci na téma náboženské tradice a současnost a křesťanství. Nabízené aktivity vedly žáky přirozenou cestou k toleranci a respektu, přispěly ke zlepšení sociokulturního klimatu ve škole a ke zlepšení atmosféry v jednotlivých třídách.

Nabídka aktivit

Pedagogové a žáci si vybírali z nabídky aktivit, her a soutěží, které pro ně projektový tým připravil.

Pro 2. stupeň to byla práce s vánočně laděnými texty, např. Nesplněné vánoční přání, doplňování slov, řešení pravopisných jevů, odpovědi na otázky, kvízy a matematické úlohy. Žáci si v pracovních listech zábavnou formou procvičovali čtení s porozuměním.

Matematické pracovní listy obsahovaly také několik slovních úloh souvisejících s Vánocemi – např. pečení cukroví, velikost kapra, vánoční stromeček. Cílem matematických aktivit byla aplikace znalostí z matematiky v praktickém životě.

Žáci si spolu s pedagogy připomněli významné dny, které slavíme v době vánoční. Ve většině tříd si zpestřili povídání zpěvem vánočních koled, čtením vánočních příběhů a hovořili o různých vánočních zvycích.

Učitelé si se žáky povídali o náboženství v České republice, formou powerpointové prezentace se seznámili s historií a současnou situací náboženství v naší zemi. Hovořili také o známých osobnostech, které se významně podílely na rozvoji křesťanství u nás i ve světě.

Pedagogové v rámci projektového dne vysvětlili žákům i pojem ATEISMUS, který má speciálně pro české země velmi podstatný význam. V závěru projektového dne žáci formou kvízu odpovídali na otázky spojené s ukázkami fotografií významných světových křesťanských staveb a řešili nejrůznější rébusy a křížovky s vánoční tematikou.

Cíle aktivity z hlediska klíčových kompetencí

- rozvoj komunikativních kompetencí
- rozvoj personálních a sociálních kompetencí
- rozvoj občanských kompetencí a kulturního uvědomění
- rozvoj sebepoznání a seberealizace

Hodnocení

Projektový tým usiloval při tvorbě projektového dne o vytvoření dne plného zajímavých aktivit, které pomáhají budovat atmosféru důvěry a napomáhají ke stmelování třídního a školního kolektivu. Podle hodnocení pedagogů i žáků se projektový den opravdu vydařil.

Příloha č. 6 – Projektový den – Zvenku jiní, uvnitř stejní

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Zvenku jiní - uvnitř stejní

Cílem projektového dne bylo seznámit děti s cizinci, kteří žijí na území ČR, a zároveň je vést k uvědomování si odlišností v životě, naučit je vnímat rozdíly mezi majoritní společností a národnostními menšinami žijícími kolem nás. Děti se seznámily s životem dětí nejen ve světě, ale i se životem dětí cizinců, kteří žijí na našem území. Projektový den byl zaměřen na to, aby děti získaly úctu a respekt k rozdílům mezi lidmi a následně se naučily vnímat různorodost životních podmínek lidí v jednotlivých částech světa.

Děti se díky projektovému dnu setkaly s Morrisem z afrického Konga a Uyangou z Mongolska. Oba hosté dětem vyprávěli své příběhy o tom, jak se dostali do České republiky a čemu museli po svém příchodu čelit. Následně dětem ukázali zajímavosti ze zemí, ze kterých pocházejí. Děti se seznámily s republikou Kongo a Mongolskem. Pro mnoho dětí to bylo první setkání s cizinci.

Popis činnosti

Oba přednášející měli nachystané krátké prezentace o zemích, ze kterých pocházejí. Seznámili děti s tradičními zvyky, oblečením, jídlem a zajímavostmi z Konga a Mongolska. Následně vyprávěli svůj životní příběh a objasnili dětem, z jakých důvodů se vydali do ČR.

Uyanga hovořila i o tom, jak prožívala dětství v české škole a jak to pro ni bylo občas těžké, když se jí děti posmívaly.

Přednášející Morris Dikenka Kazadi měl i hudební představení, ve kterém dětem předvedl tradiční africké písně. Nakonec se všechny děti do jeho vystoupení zapojily a společně si zatancovaly.

Děti byly z projektového dne nadšené a moc se jim to líbilo, zejména taneční sekce.

Součástí tohoto dne bylo i promítnutí dokumentu o vietnamské komunitě žijící v České republice.

Rozvoj klíčových kompetencí

- rozvíjet komunikační dovednosti verbální a neverbální
- posilovat rozvoj přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem, radost z nového)
- vytvářet prosociální postoje (sociální citlivost, respekt, přizpůsobení se, tolerance)
- vytvářet povědomí o existenci ostatních národností
- vytvářet elementární poznatky o širším společenském a přírodním prostředí ve světě, pochopit, že svět je rozmanitý
- umět samostatně vyjadřovat své myšlenky, nápady, pocity
- vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci, využívat zkušenosti v životě
- chápat, že všichni lidé (děti) mají svou hodnotu, přestože je každý jiný, že osobní odlišnosti jsou přirozené
- pochopit, že každý má ve společenství svou roli, každý je důležitý
- vnímat rozmanitost světa, mít elementární povědomí o existenci jiných národů
- získat povědomí o tom, že ne všechny děti světa mají doma hračky, zajištěné jídlo, pití

Příloha č. 7 – Letáček pro rodiče: Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Motto: Nebudu ničit něco, co jsem sám vytvořil. Společně budeme měnit k lepšímu naši třídu a školu a snažit se o zlepšení třídního a školního klimatu.

Projektový den se v naší škole konal 31. října a rádi se do něj zapojili všichni žáci, protože jsme se ten den neučili.

Cílem projektového dne bylo podpořit a rozvíjet multikulturní atmosféru školy, zlepšit klima školy a jednotlivých tříd, zkrátka zlepšit atmosféru a prostředí ve škole tak, aby do ní všichni žáci chodili rádi.

Jednotlivé třídy si mohly vybrat z množství aktivit, jako byla např. výtvarná dílna, vytvoření školy snů, tvorba pravidel třídy zábavnou formou, debatní liga ke zlepšení klimatu školy, diplom pro nejlepšího učitele nebo slohová práce na téma, co bych chtěl/a zlepšit v naší třídě/ v naší škole.

Níže citujeme slohovou práci žákyně 9. ročníku.

Co bych chtěla zlepšit v naší třídě (škole)

Denně ve svém okolí slýchávám jen stížnosti na systém výuky, vybavení školy, spolužáky nebo personál školy. Na tuto školu ovšem nemohu mít podobný názor. Možná je rozdíl mezi mou původní školou a tou současnou natolik drastický, že zatemnil můj úsudek, nebo je možná Merhautova po všech stránkách skvělá škola.

Pro srovnání: V bývalé škole nám omítka padala na hlavu (doslova) a výplň oken též (spolužačka po šetrném pokusu otevřít okno patrně ještě z dob komunismu skončila na jednotce intenzivní péče). Tady vybavení třídy slouží dlouho, ale dobře. Výměny dveří jsme se dočkali po několika letech, ovšem skutečností je, že je děti zase brzy rozbijí. Zdá se, že moderní interaktivní tabule je zde na úkor nových lavic a židlí. K materiálnímu vybavení nemám stížnosti.

Chování personálu a přístup učitelů je zde naprosto profesionální. Troufám si říct, že například má třídní učitelka nebo moje češtinářka budou ženy, na které do konce života nezapomenu – pro jejich laskavost, spravedlnost a zajímavou výuku. Ostatní personál se i přes nelehkou náplň práce snaží usmívat a také motivovat žáky, aby si vážili jejich práce.

Chování studentů k sobě navzájem je různé. Ze školy si odnesu směs vzpomínek na úžasné lidi, ale i na ty, na které bych raději zapomněla. Na rozdíl od minulé školy však nemohu říci, že by učitelé nad jen náznaky šikany zavírali oči.

K čemu mám výhrady a na co bych ráda upozornila, je chování žáků k učitelům. Učitelé nás motivují k čestnosti, soudržnosti, svědomitě a spravedlivě oceňují naši práci. Na oplátku se na jejich hlavy snáší stále více kritiky, leckdy i nadávek. Važme si dobrých učitelů. Po Brně jich je málo a my máme to štěstí, že všichni učitelé zde jsou skvělí.

Naše škola pořádá spoustu zajímavých akcí, jako jazykové pobyty, projektové dny, školní ples. Z každé akce si odnáším nové vědomosti a zážitky, opět se ovšem setkávám s nevděčným přístupem některých spolužáků. Možná, kdyby věděli, kolik úsilí se skrývá za přípravou těchto akcí... Také mě mrzí malá účast. Ale co víc pro to udělat, než nás správně motivovat. A to učitelé dělají.

Ve srovnání s mou bývalou školou je Merhautova vysoce nadprůměrná po všech stránkách. Tam tolik akcí nebylo, učitelům jsme byli skoro ukradení...šikana byla běžná...

Nemohu než smeknout před vedením a poděkovat za krásné tři roky školní docházky, protože lepší školu bych nenašla. Závěrem tedy: Co bych změnila na své škole? Asi nic, spíš doufám, že si ostatní školy z ní vezmou příklad.

Tereza Petrželková, 9. AM

Příloha č. 8 – Dotazník pro žáky: Prosociální orientace

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Prosociální orientace

1. Snadno navazuji přátelství.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

2. Pomáhám spolužákům, kteří si nevědí rady s učením.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

3. Věřím, že nové situace můžu dobře zvládnout.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

4. Rád se bavím se spolužáky, kteří mají jiné názory.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

5. Dokážu přijmout kritiku, když mi něco nejde.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

Otevřenost a tolerance

6. Dokážu přistupovat k novým spolužákům bez předsudků.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

7. Rád/a poznávám nové lidi z jiných zemí.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

8. Věřím, že všichni lidé mají stejnou hodnotu bez ohledu na rasu a kulturu.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

9. Jsem přesvědčen/a, že každá kultura může nabídnout něco zajímavého a hodnotného.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

10. Rád/a zkouším nové věci.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

Bezpečná škola

11. Všichni v naší škole jsou chráněni před ponižováním nebo ubližováním.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

12. Spory a hádky řešíme domluvou, hledáním spravedlivého řešení.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

13. Vždycky mohu vyjádřit svůj názor nebo přesvědčení beze strachu z výsměchu nebo ponižování.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano

- d) ano
- e) nevím

14. Kdybych viděl/a, že je u nás někdo ponižován nebo se mu ubližuje, zasáhl/a bych.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

15. Naše učitelka/učitel/učitelé chtějí, abychom byli úspěšní ve studiu i v životě. Vždycky se na ně můžeme obrátit s jakýmkoliv problémem.

- a) ne
- b) spíš ne
- c) spíš ano
- d) ano
- e) nevím

Příloha č. 9 – Dotazník pro učitele: Test o právech dítěte v kontextu lidských práv

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Test o právech dítěte v kontextu lidských práv

Vyberte vždy jednu správnou odpověď.

- 1) Práva dítěte jsou
 - a) povinni respektovat a chránit všichni, kdo s dětmi přicházejí do kontaktu i děti samotné
 - b) povinni respektovat a chránit ředitelé škol
 - c) povinni respektovat a chránit učitelé a rodiče dětí jako jejich zákonní zástupci
 - d) povinný respektovat a chránit děti

- 2) Dítě má právo vyrůstat ve své rodině
 - a) ano
 - b) ano, pokud je tato připravena dítěti zajistit nejlepší podmínky pro jeho rozvoj a hájit jeho zájmy
 - c) ano, pokud není dostatek kapacit v ústavní péči
 - d) ne, je na státu, aby určil, jaká péče je pro dítě nejvýhodnější

- 3) Monitorovacím orgánem dodržování Úmluvy o právech dítěte OSN, který Českou republiku v roce 2011 vyzval, aby „urychleně přijala veškerá nezbytná opatření pro zajištění účinného zrušení jakýchkoli a veškerých forem segregace dětí romského původu, zvláště diskriminačních praktik vůči nim ve vzdělávacím systému, poskytování základních služeb a bydlení“ je:
- Výbor OSN pro práva dítěte (CRC)
 - Dětský fond OSN (UNICEF)
 - Organizace OSN pro vědu, výchovu a kulturu (UNESCO)
 - Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj v Evropě (OECD)
- 4) Cílem vzdělávání podle Úmluvy o právech dítěte OSN, kterou se Česká republika zavázala dodržovat, je:
- rozvoj osobnosti dítěte, jeho talentu, duševních a fyzických schopností do jejich plného potenciálu a budování respektu k lidským právům a základním svobodám a principům podle Charty OSN
 - budování respektu k rodičům, k vlastní kulturní identitě, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země a k ostatním civilizacím a příprava ke zodpovědnému životu ve svobodné společnosti v duchu porozumění, míru, tolerance, rovnosti pohlaví a přátelství mezi národy, etnickými, národnostními či náboženskými skupinami a původními obyvateli
 - budování respektu k přírodnímu prostředí
 - vše výše uvedené
- 5) Praxe vytváření tzv. babyboxů vede mj. k
- porušování práva dítěte na identitu, rodinné vztahy, práva být s rodiči a v jejich péči
 - porušování práva dítěte na vzdělání
 - porušování práva dítěte na participaci
 - ke všem výše uvedeným

- 6) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci „D.H. a ostatní proti České republice“ z roku 2007 shledal, že
- a) děti po absolvování zvláštních škol nemají zhoršené příležitosti v dalším životě
 - b) procento romských dětí ve zvláštních školách odpovídá míře výskytu mentálního postižení v populaci
 - c) praxe umístování do zvláštních škol je diskriminační vůči romské menšině
 - d) je úkolem rodičů zajistit, aby děti získaly řádné vzdělání
- 7) Fyzické trestání dětí je
- a) zakázáno ve školách a v rozumné míře povoleno doma
 - b) do míry nezbytné k udržování disciplíny povoleno ve školách i doma
 - c) zakázáno za všech okolností a ve všech prostředích, ale doma ne výslovně
 - d) v rozumné míře povoleno ve školách i doma
- 8) Děti mají právo na participaci, které znamená:
- a) podílet se na rozhodování v zásadních otázkách svého vzdělávání., jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich prospěchu
 - b) podílet se na rozhodování ve všech otázkách, které se jich týkají, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich zralosti
 - c) od 12 let věku se podílet na zásadních otázkách, které se týkají jejich vzdělávání, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich prospěchu
 - d) od 9 let věku se podílet na zásadních otázkách, které se týkají jejich vzdělávání, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich zralosti
- 9) Právo dětí na participaci zahrnuje také metody výuky...
- a) ano, učitelé jsou povinni při hodnocení svých metod výuky s dětmi jednat, jejich názor zjišťovat a zohledňovat
 - b) ne, to spadá pouze do kompetence učitelů
 - c) ne, to spadá do kompetence ředitele
 - d) ne, to spadá do kompetence školní inspekce

10) Vzdělávání dětí o lidských právech

- a) vychází ze znalosti textu mezinárodních úmluv a data jejich přijetí
- b) vychází z praktických příkladů ze života dětí a z jejich prostředí a učí je citlivosti k potřebám každého jednotlivce
- c) vychází z příkladů z ciziny, protože v ČR se lidská práva převážně dodržují
- d) vychází z praktických příkladů ze života dětí a z jejich prostředí a učí je, že lidská práva mají ti, kdo plní své povinnosti

Příloha č. 10 – Dotazník pro žáky: Interkulturní adaptabilita

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Interkulturní adaptabilita

1. Je pro tebe těžké přizpůsobit se novému prostředí? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)
1 2 3 4 5
2. Jsi rád ve společnosti druhých lidí? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)
1 2 3 4 5
3. Je pro tebe těžké vyznat se v novém prostředí - vadí ti jiná mentalita lidí? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)
1 2 3 4 5
4. Znáš některé tradice, životní styl a kulturu svých spolužáků z národnostních menšin?
(1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)
1 2 3 4 5

5. Myslíš si, že by ti pomohlo se rychleji skamarádit a pochopit spolužáka, kdybys dostal/la informace o jeho kultuře a životních hodnotách? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)

1 2 3 4 5

6. Poskytla ti škola nebo nějaká organizace informace o tradicích a kultuře lidí z národnostních menšin či cizinců? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)

1 2 3 4 5

7. Máš hezký vztah se spolužáky? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)

1 2 3 4 5

8. Cítíš se dobře v prostředí lidí, které málo znáš? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)

1 2 3 4 5

9. Máš problémy v navazování komunikace s lidmi, které neznáš? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)

1 2 3 4 5

10. Navazuješ snadno přátelství? (1 ano - 2 spíše ano - 3 nevím - 4 spíše ne - 5 ne)

1 2 3 4 5